

Sociální bydlení v Kraji Vysočina

Bc. Danuše Sládková

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Danuše SLÁDKOVÁ**
Osobní číslo: **H118551**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální bydlení v kraji Vysočina**

Zásady pro vypracování:

Zvolené a zadané téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách", případně podle dalších materiálů, obsažených ve studijní literatuře. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- Definice sociálního bydlení a poznatky z dostupné literatury.
- Instrumenty sociální politiky ČR v oblasti sociálního bydlení pro sociálně slabé.
- Analýzu sociálního bydlení podle typů a časového omezení v okresech kraje Vysočina.
- Střednědobý plán kraje v oblasti sociálního bydlení.
- Kvalitativní šetření formou rozhovoru s obyvateli různých typů sociálního bydlení.
- Analýzu dostupnosti a efektivity sociálního bydlení pro potřebné osoby.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Keller, J. Soumrak sociálního státu. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005.

Lux, M., Burdová, P. Výdaje na bydlení, sociální bydlení a napětí na trhu s bydlením.

Praha: Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, 2010.

Lux, M., Sunega, P., Mikezsová, J. Podpora pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR. Praha: Studie SÚ AVČR. 2010.

Mareš, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.

Svobodová, J., Lux, M. Bydlení – věc veřejná – sociální aspekty bydlení v ČR. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002.

Vedoucí diplomové práce: **prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.**
Katedra práva a právní vědy

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011.

prof. PhDr. Pavel Měhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hůngl, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Domuše Gládková
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 13. 1. 2012

Gládková
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnožení.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá problematikou sociálního bydlení z několika pohledů. První kapitola vymezuje pojem a účel sociálního bydlení, pojednává o historii ubytování potřebných, analyzuje chudobu a potřebnost jako sociální termíny a v závěru představuje současné typy sociálního bydlení v ČR. Druhá kapitola popisuje legislativu v oblasti sociálního bydlení, postoje nevládních organizací, a komentuje pasáže z programů politických stran, které se tomuto problému věnují a závěrem uvádí pohled do praxe. Třetí kapitola zpracovává sociální bydlení v Kraji Vysočina s krátkým pohledem do historie, podává informace o současných možnostech sociálního bydlení v Kraji Vysočina a závěrem stručně přibližuje řešení sociálního bydlení na Slovensku. Čtvrtou kapitolu tvoří přepisy rozhovorů s obyvateli různých typů sociálního bydlení a shrnutí poznatků z těchto rozhovorů.

Klíčová slova: sociální bydlení, senioři, potřebné osoby, startovací bydlení, domovy pro seniory, sociální exkluze, segregace.

ABSTRACT

This work addresses, from several perspectives, the problem of social housing. The first chapter covers the title and purpose of social housing, briefly deals with the history of housing the needy, analyzes the social terms ‘poverty’ and ‘need,’ and in closing introduces the current options for social housing in the Czech Republic. The second chapter concerns legislation in the area of social housing, stances of non-governing organizations, provides commentary on passages from programs of political parties dedicated to this problem, and in closing presents a look into real-life practice. The third chapter deals with social housing in the region of country Highlands with a short glimpse into history, provides information on current opportunities for social housing in the Vysočina region, and at the end briefly touches on the solution for social housing in Slovakia. The fourth chapter is comprised of transcripts of conversations with inhabitants from different types of social housing and a summary of notes from these conversations.

Keywords: social housing, seniors, needy people, first housing, housing for seniors, social exclusiveness, segregation.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Poděkování

Děkuji ctěnému panu prof. JUDr. Daliborovi Jílkovi, CSc., za velmi cenné rady, které mi poskytoval při zpracovávání této diplomové práce.

Bc. Danuše Sládková

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOCIÁLNÍ BYDLENÍ	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU A ÚČELU SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ	11
1.2 POHLED DO HISTORIE SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ.....	19
1.3 NOVODOBÁ CHUDOBA – HISTORIE SE OPAKUJE?	22
1.4 SOUČASNÉ MOŽNOSTI SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ	25
2 LEGISLATIVA V OBLASTI SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ	29
2.1 NAŘÍZENÍ VLÁDY Č. 333/2009 Sb., ZE DNE 21. 7. 2010	29
2.2 SOCIÁLNÍ BYDLENÍ Z POHLEDU NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ	33
2.3 SOCIÁLNÍ BYDLENÍ VE VOLEBNÍCH PROGRAMECH POLITICKÝCH STRAN.....	35
2.4 POHLED Z PRAXE.....	38
3 SOCIÁLNÍ BYDLENÍ V KRAJI VYSOČINA	41
3.1 POTŘEBNOST SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ V KRAJI VYSOČINA.....	41
3.2 HISTORIE SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ V KRAJI VYSOČINA	42
3.3 SOUČASNÝ STAV SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ V KRAJI VYSOČINA	43
3.4 KRAJ VYSOČINA	50
II PRAKTICKÁ ČÁST	57
4 DROBNÉ ŠETŘENÍ MEZI OBYVATELI SOCIÁLNĚ URČENÉHO BYDLENÍ V KRAJI VYSOČINA	58
4.1 OBYVATELKA DOMOVA PRO SENIORY, 73 LET	58
4.2 OBYVATEL DOMU S PEČOVATELSKOU SLUŽBOU, SVOBODNÝ, INVALIDNÍ DŮCHODCE, 27 LET.....	62
4.3 OBYVATELKA DOMOVA PRO MATKY S DĚTMI, V ROZVODOVÉM ŘÍZENÍ, 38 LET	65
4.4 OBYVATELÉ BYTU S DOTOVANÝM NÁJEMNÝM (SOCIÁLNÍHO BYTU), MANŽELÉ 27 A 25 LET	68
4.5 OBYVATEL AZYLOVÉHO DOMU, ROZVEDENÝ, 48 LET	70
4.6 SHRnutí POZNATKŮ.....	73
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	80
SEZNAM PŘÍLOH	81
PŘÍLOHA P I: TVRDOŇ A. SPOLKY, ÚSTAVY A ZAŘÍZENÍ PRO PÉČI O CHUDÉ A PÉČI O MLÁDEŽ OCHRANY POTŘEBNOU. PRAHA 1936	82

ÚVOD

Bydlení má pro každého člověka několik významů. Někteří lidé jej vnímají především jako možnost prezentace vlastního úspěchu a bohatství, jiní jako místo pro život sebe a své rodiny, které celý život zvelebují, aby jim bylo útulným domovem. Prioritou pro většinu obyvatel je jistě dobré bydlení v příjemném prostředí, ať už se jedná o bydlení vlastní, družstevní, nebo nájemní. Spokojenost s prostředím, které lidé nazývají domovem, je určující determinantou pozitivního vývoje života rodiny.

Bydlení je však také stále větší zátěží pro rozpočty rodin i jednotlivců. Neustálý růst cen energií i služeb se projevuje nejcitelněji právě v bydlení. Kompetence rodin a jednotlivců k udržení svého stávajícího bydlení přímo závisí na výši dosahovaných příjmů, které se razantně propadnou snížením mezd, nezaměstnaností, nebo vznikem jiné těžké životní situace. Vlivem plné deregulace nájemného od 1. 1. 2013 se do problémů s hrazením poplatků za bydlení dostávají i senioři, zejména samostatně žijící. Spolu se zdravotně postiženými osobami, rodinami s nízkými příjmy, nebo začínajícími mladými rodinami s malými dětmi se tak razantně rozšiřuje okruh skupin obyvatel, kteří budou potřebovat, nebo již potřebují pomoc s řešením svého bydlení.

Touto problematikou se zabývá několik ministerstev i nevládních institucí, které se snaží nalézt vhodné a dostatečné řešení. Odborné kruhy, stejně jako občanská a zájmová sdružení vidí řešení ve vypracování a přijetí kvalitního zákona o sociálním bydlení. Tento zákon by jasně definoval institut sociálního bydlení, podmínky jeho užívání, okruh osob oprávněných tento typ bydlení užívat, stanovil by časová omezení tohoto bydlení, i systémové kroky, vedoucí k získání kompetencí obyvatel k samostatnému bydlení.

Potřebu vhodného bydlení pro seniory a osoby zdravotně postižené dnes již úspěšně řeší obce, i kraje. Za pomoci evropských dotací staví nové Domovy pro seniory, i Domovy s pečovatelskou službou. Přesto je jejich kapacita stále nedostatečná.

V řadě obcí a měst jsou již provozovány chráněné byty, nebo tzv. startovací byty, sloužící jako trénink zdravotně postižených k samostatnému bydlení. I těchto možností je zatím málo. Ovšem byty, které by alespoň dočasně pomohly lidem s nízkými příjmy, nebo těm, kteří z nějakých důvodů ztratili své bydlení, zatím k dispozici nejsou. Sociálním se dnes tedy nazývá každé bydlení, které je jakýmkoli způsobem dotované z veřejných prostředků. Omezeny jsou pouze jeho prostorové parametry, a to velmi benevolentně. Že je tento

způsob nedostatečný a celkové pojetí chybné, je dnes již zřejmé i z kritiky odborníků z řad sociologů, právníků i lékařů. Ztráta bydlení není mnohdy důsledkem vlastní nezodpovědnosti, ale projevem snížení jejich finančních příjmů a s tím spojenou ztrátou kompetencí k plnění platebních povinností nájemníka.

Nedostatečné řešení tohoto problému kompetentními orgány státu a jeho narůstající závažnost mne přiměly ke zvolení tohoto tématu diplomové práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ BYDLENÍ

1.1 Vymezení pojmu a účelu sociálního bydlení

Tento pojem a s ním spojený problém, řeší nejen ČR, ale aktivně se jím zabývají všechny západoevropské země. Martin Lux jej definuje jako: „*sektor nájemního bydlení, kterým se snaží orgány státu nebo obcí zajistit všeobecnou rovnováhu na trhu s nájemním bydlením a umožnit potřebným skupinám obyvatel, jež si ze sociálních či jiných důvodů nemohou zajistit bydlení na volném trhu, důstojné a vyhovující bydlení pro svoji domácnost*“.¹

Jedná se tedy o zvýhodněné nájemní bydlení, které je determinováno sociálním, či jiným (např. zdravotním) znevýhodněním nájemce. „*Existují tři základní pojetí sociálního bydlení, která vycházejí z typu vlastníka a způsobu financování*“:

V prvním případě je sociální bydlení ztotožňováno s veřejným nájemním sektorem, tj. nájemním bytovým fondem ve vlastnictví obcí, nebo jiných veřejnoprávních subjektů.

Sociální bydlení zahrnuje i nájemní bytový fond vlastněný neziskovými organizacemi a různé formy družstevního bydlení.

V nejširším slova smyslu je jako sociální chápáno každé bydlení, k jehož výstavbě byly použity veřejné prostředky.“²

Sociálními důvody pro kladné posouzení oprávněnosti nároku na užívání sociálního bydlení mohou být různé životní události, které znemožní člověku plnou samostatnost a nezávislost.

Do role potřebných – čili závislých na pomoci jiných (i státu, nebo obce), se řadí několik *sociálních skupin*³ obyvatel, které se v této situaci ocitly vlastním zaviněním, či vlivem souhry nepříznivých životních okolností. Mezi nejvíce ohrožené patří zejména tyto skupiny:

Mladé rodiny a rodiče samoživitelé s nízkými příjmy

Finanční problémy mladé rodiny, odkázané na dávky státní sociální podpory a příspěvku v nezaměstnanosti, jsou přímo úměrné výši těchto pobíraných sociálních dávek. Je zřejmé, že pro tyto rodiny je nemožné zajistit si vlastní bydlení a jsou tak velmi často odkázány na bydlení u rodičů některého z manželů. Více generační soužití však přináší řadu situací,

¹ Lux, M. et al. *Bydlení, věc veřejná*. Praha: SLON. 2002. s. 12.

² Goller, S. *Bytová politika a limity reprodukce bytového fondu*. Praha: ČVUT. FS. 2009. s. 15.

³ Jilčík, T., Zapletal, L. *Sociologie*. Institut mezioborových studií Brno: BonnyPress. 2008. s. 30.

kteřé neumíme řešit. Dochází ke konfliktům, sporům, rozvodům. Pozitiva nepřináší ani bydlení na různých ubytovnách, či levných pronájmech. Náklady na toto bydlení se odvíjí od jejich majitele, ale na úkor kvality nejen bydlení, ale i *věcně prostorových a osobnostně vztahových podmínek prostředí*⁴, ve kterém se nachází. Obecní ubytovny mají alespoň příznivé ceny nájmu pro své obyvatele, na rozdíl od soukromě provozovaných, které jsou většinou neúnosně vysoké. V nejsložitější situaci se jistě nachází rodiče samoživitelé, zejména ti, kterým bývalý manžel neplatí soudem stanovené výživné na děti. Tento fakt v souběhu s nezaměstnaností rodiče, se stává nepřekonatelným problémem. V poradenské praxi se poměrně často setkávám s novým fenoménem rodičů samoživitelů. Aby mohla zajistit alespoň standardní životní podmínky v bydlení, pronajme si skupina dvou až tří maminek samoživitelek větší byt, kde spolu se svými dětmi žijí. Společně hospodaří a dělí se o náklady na užívání bytu. Ekonomicky je tato varianta jistě výhodná, ve vztahu k potřebám dětí i jejich maminek je ale velmi riziková.

Osoby dlouhodobě nezaměstnané

Že tento problém není nikterak ožehavým, je klamně zdání. „Počet dlouhodobě nezaměstnaných osob (nezaměstnaných déle než 12 měsíců) vzrostl ze **123,9** tisíc na konci roku 2009 na **178,5** tisíc k 31. 12. 2010.⁵ Početní meziroční nárůst o 54,6 tisíce osob, je tristní. Ani procentní vyjádření +23%, nic nezlepší na tomto děsivém faktu. Naopak, na své děsivosti ještě získá, uvědomíme-li si, jak nízké jsou dnes podpory v nezaměstnanosti. „Průměrná měsíční výše podpory v nezaměstnanosti činila koncem roku 2011, **5 595Kč**, zatímco v prosinci 2010 dosáhla **5 720Kč**.“⁶

Situace se dále zhoršuje, podle statistik MPSV „*Počet dlouhodobě nezaměstnaných osob vzrostl ze 178,5tisíc na konci roku 2010, na 184,1 tisíc k 31. 12. 2011.*“⁷ Degresivní směr vývoje výše průměrných podpor v nezaměstnanosti má své další velmi dramatické dopady do života nezaměstnaných. S přihlédnutím k vzestupnému vývoji životních nákladů jsou pochopitelné řady zadlužených a předlužených nezaměstnaných osob a rodin. Pokud ještě tito lidé neztratili vůli k udržení života ve svém prostředí, ve svých domech

⁴ Kraus, B., v Mühlpachr, P., a kol. *Sociální pedagogika II*. Institut mezioborových studií Brno: 2011. s. 73.

⁵ MPSV. Odbor analýz a statistik. *Statistická ročenka trhu práce v České republice 2010*. Praha: MPSV. 2011. s. 9.

⁶ MPSV. Odbor analýz a statistik. *Statistická ročenka trhu práce v České republice 2011*. Praha: MPSV.2011. s. 9.

⁷ MPSV. Odbor analýz a statistik. *Statistická ročenka trhu práce v České republice 2011*. Praha: MPSV. 2011. s. 9.

a bytech, jsou nuceni se zadlužovat, nebo podvádět stát a pracovat „na černo“, aby mohli řádně platit nájem a poplatky spojené s bydlením. Pokud ztratí kompetence k udržení bydlení, stává se velmi často takový člověk bezdomovcem. Pro takto tragický vývoj života člověka je již velmi vysoké riziko propadnutí různým závislostem, kriminálnímu chování, i pokusu o *suicidium*⁸. Proto patří dlouhodobě nezaměstnané osoby k těm, kterým by mělo v případě potřeby sloužit sociální bydlení vhodného typu.

Osoby, žijící na hranici životního minima a v hmotné nouzi

Životní minimum je zákonem stanovená hranice příjmů jak pro jednotlivce, tak pro různě četné rodiny, s přihlédnutím k věku jejich dětí. Samotné vyřizování přiznání sociálních dávek životního minima, nebo hmotné nouze je frustrující, ponižující a psychicky velmi náročná. Mezi žadateli, kteří „v tom umí chodit“, má člověk, který se bez vlastní viny ocitnul jako žadatel o dávku na sociálním odboru, velmi negativní pocity. Pokud takový člověk ztratí kompetence k udržení svého bydlení, stydí se za svou situaci, cítí se stigmatizovaný, nepotřebný, zbytečný. V mnoha případech se stává obětí majitelů ubytoven, žijících jen z klientů, kteří jsou závislí na sociálních dávkách. Ostudou tohoto státu je nejen špatná práce s obyvateli těchto novodobých „lágrů“, ale rovněž neschopnost „vyčistit“ legislativně podnikatelské prostředí v oblasti bydlení. Jakákoliv prevence kriminality mládeže i dospělých ztrácí v těchto místech svou účinnost právě díky nesystémovosti a špatnému vzoru. Nicméně je třeba dodat, že i tyto ubytovny jsou pro své obyvatele mnohdy jedinou ochranou před bezdomovectvím a totální ztrátou lidské důstojnosti.

Senioři s nízkými důchody

Podle propočtů MPSV by měl po valorizacích starobních důchodů jejich průměr dosahovat výše 10 740Kč.⁹ Zavádějící hodnotu průměru je zbytečné zdůrazňovat, stejně jako jakékoli snahy o zjištění přesnějších a relevantnějších údajů. Ze svého okolí však znám řadu lidí, kteří žijí z důchodu kolem 8 000Kč. Po odečtu nákladů na bydlení (v nájemních a družstevních) bytech cca 4 – 5 000Kč měsíčně, jim zůstane částka k zajištění živobytí cca 3 – 4 000Kč. Mnohým seniorům, zejména ve větších městech, však díky vysokému

⁸ Mühlpachr, P. *Kapitoly ze sociální patologie*. Brno: IMS. 2003. s. 54-59.

⁹ <http://www.mpsv.cz/cs/12950>

nájemnému zbývá podstatně nižší částka na živobytí. Je pravdou, že je poměrně vysoký počet seniorů, kteří se zdráhají přestěhovat se ze svých velkých a nevyužívaných bytů do prostorově adekvátnějších. Z praktického hlediska by výměna bytu za menší nejen ulevila seniorovu rozpočtu, ale přinesla by i nové podněty, možná i možnosti kulturního života a také nové známé.

Stát, kraje i obce si uvědomily naléhavost nutnosti řešení otázky ubytování seniorů a začaly zpracovávat projekty, které jim umožňují za pomoci různých dotací stavět nové Domovy pro seniory a rekonstruovat starší domy, vhodné k tomuto účelu. Ale ani toto řešení není přijatelné pro všechny zájemce z řad seniorů. Problémem bývá právě nízký důchod a tím neschopnost žadatele hradit všechny poplatky spojené s bydlením v Domově. Pokud není v možnostech rodiny tento deficit nahradit ze svých zdrojů, není umístění seniora možné. Nynější rekordní stav nezaměstnanosti v ČR však mnoha rodinám tuto pomoc neumožňuje. Pro seniory tak kvalita *jejich sociálního stáří*¹⁰ zůstává stále problémem.

Zdravotně postižené osoby

Bydlení zdravotně postižených osob je oblast s největšími specifickými nároky, zejména s ohledem na typ postižení a jejich projevy. Pro tělesně postižené osoby je dnes již vytvořena poměrně široká síť možností bydlení. Jsou k dispozici samostatné byty pro osoby s dobrou mírou soběstačnosti, i ústavy pro klienty závislé na pomoci jiných osob. Především díky evropským dotacím byla postavena řada ústavů a domovů, kde mají tyto lidé vytvořeny důstojné podmínky pro svůj život, i zajištěnu potřebnou lékařskou a ošetrovatelskou péči. Domovy s pečovatelskou službou (DPS) zřizují jak velká města, tak i malé obce. Dotace z fondů EU i od krajské samosprávy přináší nejen prospěšné zařízení do obce, ale zejména vytváří vzácná pracovní místa. Obec tak pomáhá nejen potencionálním klientům, ale i sama sobě – sníží se mandatorní výdaje na sociální platby a z daní zaměstnaných osob jí přibudou finanční prostředky do obecního rozpočtu. Velmi zdařilá kombinace prospěšnosti!

Poněkud složitější je situace s bydlením mentálně postižených osob. V důsledku svého postižení musí být zohledněna *nižší emoční sociální inteligence, a rovněž nižší*

¹⁰ Mühlpachr, P. *Gerontopedagogika*. Brno: IMS. 2009. s. 19.

*konformita*¹¹ ke zvládnutí dovedností spojených s bydlením. Proto je u postižených nezbytně nutná stálá lékařská péče, odborně způsobilý zdravotní personál, což přináší i nepoměrně vyšší náklady na provoz takového zařízení. Z těchto důvodů je zřizovateli takových institucí stát, prostřednictvím Ministerstva zdravotnictví a krajů. Provozovateli jsou pak kraje a nemocnice. Vysoké nároky na odbornou péči determinují i vysoké náklady na provoz těchto zařízení. Klient zde hradí stejné poplatky, jako v nemocnici, náklady na zdravotní péči hradí zdravotní pojišťovny. Nezanedbatelné jsou také dotace krajů a různé projektové dotace.

Stupeň mentálního postižení je prioritním ukazatelem pro umístění do adekvátně vybaveného ústavu. Pro klienty s nejtěžším mentálním postižením je většinou pobyt v těchto ústavech doživotní.

Mladí lidé opouštějící ústavní výchovu

Co čeká člověka za „zdmi Domova“? Systém navazující péče institucí, adekvátní pomoc při prvních krocích k samostatnosti? Omyl! Tvrdý střet s realitou. Přes nezdolnou aktivitu sociálních pracovníků není možné všem mladým, kterým skončí ústavní výchova, najít práci, bydlení a pomoci jim v prvních nesnázích. Dnes se již pomalu mění příprava chovanců k tomuto kroku, ústavy se snaží je vzdělávat v oblasti financí, hospodaření, jednání s úřady, vyplňování různých úředních formulářů, vytvoření vlastního životopisu a ve mnoha dalších dovednostech. Možnosti reality jsou však velmi omezené. Vysoká nezaměstnanost je pro tyto mladé lidi jedním z největších rizik a nebezpečí. Proto se objevují první „vlastovky“ v podobě „Startovacích bydlení“. Nejsou prioritně určeny jen bývalým chovancům ústavů, využívají je i lidé s mírným mentálním postižením, lidé po ukončení rehabilitace po těžkých úrazech, tedy lidé, kteří se potřebují naučit bydlet a starat sami o sebe. Zvládnutí těchto dovedností jim usnadní adaptaci do života společnosti, uplatnění na trhu práce, osvojení sociálních kompetencí potřebných k samostatnému životu. Zřídka jsou využívány i nízko příjmovými mladými rodinami, které nejsou schopny si zajistit své první bydlení na trhu. Tématem „*startovacích bytů pro mladé rodiny*“¹² se podrobně zabývá Ing. Arch. Zlata Talandová, s jejímž tvrzením: „*Toto bydlení musí*

¹¹ Palovčíková, G. *Sociální psychologie II*. Brno: IMS. 2009. s. 36-37.

¹² Talandová, Z. *Sociální bydlení – první bydlení pro mladé*. Brno: VUT. Edice PhD. Thesis. sv. 220. s. 17.

*splňovat jistá základní kritéria, především musí být finančně dostupné*¹³ nelze, než hluboce souhlasit.

Osoby po návratu z výkonu trestu

Kvalitu života bývalých odsouzených přímo určují změny, které se po dobu jeho pobytu uskutečnily v jeho původním životním prostředí. Zůstala – li zachována rodina, domov, je návrat z vězení pro člověka nepoměrně snazší, než pro toho, který po dobu výkonu trestu ztratil rodinu i bydlení. Člověk se takto dostává do „*problémové situace, která je pro něj nepřehledná, jeví se mu jako ohrožující a neumí se v ní sám zorientovat.*“¹⁴ Pocit ohrožení může pramenit i z té skutečnosti, že člověk ví, že nemá kde bydlet. Skutečnost, že většina bývalých vězňů si s sebou ještě navíc přináší nemalý balík dluhů, násobí pocit ohrožení, který může vygradovat až v další trestnou činnost. Pomoc a radu osobám propuštěným z výkonu trestu poskytují pracovníci Probační a mediační služby, sociální pracovníci městských a sociálních odborů, zprostředkovatelky na Úřadech práce. První dvě jmenované instituce pomohou těmto lidem i s hledáním bydlení, práce, pomohou najít vhodné řešení dluhové situace, nebo alespoň zařídí člověku schůzku s institucí, která je k danému úkonu kompetentní. Kumulace závažných životních problémů v těchto případech vyžaduje akutní a odborné poradenství a pomoc. Špatná situace na trhu práce negativně ovlivňuje i výsledek hledání bydlení pro tyto osoby. Je-li člověk bez domova, bez práce, navíc ještě zadlužený, stigmatizovaný pobytem ve vězení, je to velmi závažná, až riziková situace, jejíž postupné řešení má v dnešní době velmi špatnou predikci. Je proto téměř nevyhnutelný návrat do vězení díky další trestné činnosti a to zejména pro osoby se slabou vůlí a nízkými kompetencemi k samostatnému životu.

Alespoň dočasné formy ubytování poskytují různé ubytovny. Nejznámější je v této oblasti množnost využití ubytoven Charity. Tyto ale mohou využívat pouze osoby, které nejsou pod vlivem alkoholu a které striktně dodržují Domovní řád. Málo kdo z právě propuštěných je schopen tyto podmínky dodržovat. Chybí nejen ubytování pro ty, kteří je po návratu potřebují, ale chybí i pracovní místa pro profesionály, kteří by těmto lidem reálně pomohli zvládnout úspěšně adaptaci do společnosti.

¹³ Talandová, Z. *Sociální bydlení – první bydlení pro mladé*. Brno: VUT. Edice PhD. Thesis. sv. 220. s. 17.

¹⁴ Palovčíková, G. *Sociální psychologie II*. Brno: Institut mezioborových studií. 2009. s. 109.

Osoby, které přišly o své bydlení vydražením v rámci exekučního řízení

Pokud bychom chtěli podrobně zmapovat počty osob, které tímto způsobem přišly o střechu nad hlavou, nenašli bychom relevantní údaje. Celkové počty vydražených nemovitostí zahrnují soukromé nemovitosti k bydlení, rekreační objekty soukromých i právnických subjektů, ale také pozemky, výrobní a skladovací prostory právnických osob. Přesto je statistika počtu vydražených nemovitostí zajímavá. Ve sledovaném období 02/2012 až 02/2013 bylo v celé ČR vydraženo celkem 4 977 *nemovitostí*.¹⁵ Pokud bychom toto číslo vydělili třemi účely užívání (bydlení – i jeho vlastnické podíly, rekreace, výrobní objekt), dostaneme se k číslu 1 659 – což by teoreticky mohlo odpovídat počtu vydražených nemovitostí určených k bydlení. Dovolím si však vyslovit obavu, že skutečnost bude vyšší.

Kde bydlí lidé se svými rodinami, když tímto způsobem přijdou o byt, či dům? Kde tyto rodiny vychovávají své děti? Velmi těžké otázky, na které je nesnadné najít alespoň částečnou odpověď. Nedokázali na ně odpovědět na sociálním odboru magistrátu města Jihlavy, ani na sociálním odboru kraje Vysočina. Je s podivem, že na tyto instituce se zatím neobrátil se žádostí o pomoc ani jeden občan! Při tom je dražených nemovitostí v kraji za posledních dvanáct měsíců 210!¹⁶ Mohli bychom se tedy domnívat, že tyto osoby a rodiny mají náhradní prostory k bydlení, které odpovídají jejich potřebám, jelikož nežadají o pomoc stát. Je – li tomu tak skutečně, není vzhledem k absenci potřebných informací možné zjistit.

Všechny uvedené skupiny charakterizuje nízká úroveň příjmů, nebo ztráta dosavadních životních podmínek. Následkem je neschopnost hradit poplatky spojené s užíváním svého dosavadního bydlení, v případě bývalých ústavních chovanců pak neúspěch při integraci do běžného života společnosti. Jedno kritérium je ale pro všechny jmenované skupiny stejné: potřeba pomoci.

Z výčtu skupin potřebných osob je zřejmé, že každá z nich má v mnoha směrech rozdílné potřeby bydlení. Prioritním faktorem jejich naplnění je jistě zachování standardu kvality bydlení, který poskytne jeho uživatelům adekvátní životní podmínky.

Odborníci ze sociologického ústavu Akademie věd ČR zpracovali k tématu sociálního bydlení „Certifikovanou metodiku“, ve které definují sociální bydlení, jako prioritní cíl své

¹⁵ <http://www.e-aukce.com/Statistiky.aspx?Typ=4>

¹⁶ tamtéž

práce, takto: „Zajištění dlouhodobého, kvalitativně standardního, velikostně přiměřeného a prostorově nevyloženého nájemního bydlení pro domácnosti, pro které je trhem nabízené bydlení bez veřejné pomoci finančně nedostupné a které jsou zároveň na trhu s bydlením z důvodu své rodinné, sociální, zdravotní nebo finanční frustrace, či z důvodu své národnosti, etnického původu, věku či náboženství znevýhodněny, a tím ohroženy sociálním vyloučením“.¹⁷

Sociální bydlení by tedy mělo být dostupné pro potřebné, přiměřené jejich možnostem, zdravotnímu a rodinnému stavu.

Účelů sociálního bydlení lze vysledovat několik. Primárně je způsobem zajištění bydlení pro potřebné osoby a rodiny. Tím, že tyto osoby získají bydlení, jsou prakticky ochráněny před bezdomovectvím, což je dalším zásadním účelem sociálního bydlení. Ani tímto opatřením sice nelze plně zamezit sociální exkluzi obyvatel sociálních bytů, ale má značný význam pro udržení sociálních kompetencí k samostatnému životu, které mají dobrou predikci úplného osamostatnění člověka. Dokáže – li zřizovatel sociálního bydlení toto vhodně umístit do běžné zástavby, je zabráněno lokální segregaci a stigmatizaci těchto obyvatel. „Je nutné vytvářet taková opatření, která zabraňují vytváření dalších i etnicky segregovaných, sociálně vyloučených lokalit a vedou k odstraňování sociálně vyloučených lokalit.“¹⁸ Neméně důležitým účelem je podpora stability mladých rodin spolu s vytvořením vhodných podmínek pro výchovu dětí. Značný vliv má vhodná lokalizace sociálního bydlení i na prevenci kriminality a různých patologických závislostí. Nezanedbatelným je osvojování praktické spoluzodpovědnosti a solidarity obyvatel, integrovaných do většinové společnosti. Návržnost vložených prostředků do vybudování sociálního bydlení spočívá zejména v jeho preventivním charakteru, je však podmíněna systémovými opatřeními.

Lokální segregace obyvatel sociálně určených bytů je rizikem i pro: „špatné vzory z okolí, riziko závislostí, kriminalitu“.¹⁹ Ty pak mají za důsledek negativní vývoj dětí a mládeže, předluženost, ztrátu sociálních kompetencí a také možnost ztráty i sociálního, zvýhodněného bydlení. Jak tyto problémy řešit? Příklady lze najít v historii a v zahraničí.

¹⁷ Sociologický ústav AV ČR, oddělení socioekonomie. *Certifikovaná metodika. Garantované (sociální) bydlení*. Sociologický ústav AV ČR. Praha: 2011. s. 9.

¹⁸ Černý, J. a kol. *Sociální diskriminace pod lupou*. Otevřená společnost. o.p.s. Plzeň. 2006. s. 81.

¹⁹ Mühlpachr, P. *Kapitoly ze sociální patologie*. Brno: IMS. 2003. s. 35, 64.

1.2 Pohled do historie sociálního bydlení v Čechách a na Moravě

Jelikož cílem této práce není podrobný historický exkurz do této problematiky, budu se ve stručnosti zabývat možnostmi bydlení pro potřebné (dnes znevýhodněné) cca od 30. let minulého století. Většina zařízení, která poskytovala možnosti bydlení sociálního typu, byla postavena ještě za doby Rakouska Uherska zámožnou šlechtou a bohatými občany. Později tyto stavby odkupovaly a dále provozovaly obce a církve a různé dobročinné spolky. Majitelé pak rozhodovali o možnosti umístění člověka do těchto zařízení. Domnívám se, že z důvodu existence běžné generační solidarity dochovávaly většinou rodiny své staré členy samy. Za stejně přirozenou považuji v této době péči o děti a pomoc mladým, začínajícím rodinám. Diametrálně odlišná však byla situace dětí – sirotků a opuštěných starých osob. O správnosti tohoto tvrzení svědčí existence mnoha „sirotčinců“ a „chudobinců“, napříč tehdejším Československem.

Sociální pomoc, aplikovaná formou příspěvků na obživu z obecních a městských financí, nebo umístěním v chudobinci, v případě dětí v sirotčinci, bylo veřejnou stigmatizací člověka, která jej plně vystavila krutým následkům sociálního vyloučení. V době po první světové válce se velmi často stávali obyvateli chudobinců váleční invalidní vysloužilci. Známa je například kniha Karla Poláčka „Bylo nás pět“, kde jedním z party chlapců je i syn vysloužilého vojáka Zylvar, který se svým otcem žije právě v chudobinci.

Nejznámějšími zahraničními literárními díly jsou beze sporu „Oliver Twist“ Charlese Dickense a „Chudobinec – můj příběh“, Pamelý Oldfieldové. Oba zmiňovaní autoři se zabývají zevrubným popisem velmi těžkého života těchto lidí na okraji společnosti. Obyvatelé chudobinců byli považováni za méněcenné a tak s nimi bylo i nakládáno, i když mnohdy byla jejich jedinou vinou na své situaci neovlivnitelná životní tragedie.

Skutečný stav počtu různých možností bydlení pro potřebné osoby v Československu od roku 1930 – po dnešní dobu je téměř nemožné vysledovat. Žádná literatura se nezabývá pouze sociálním bydlením, či dočasným ubytováním pro potřebné. Nejspolehlivějším zdrojem informací by dle mého názoru byly obecní a městské kroniky, ovšem k realizaci takového studia by bylo nutné mít adekvátní personální i technické a finanční zázemí.

Podrobný obraz sociální, dobrovolnické, spolkové i státní péče o potřebné podává ve své publikaci „*Spolky, ústavy a zařízení pro péči o chudé a péči o mládež ochrany potřebnou v republice Československé*“, Dr. Antonín Tvrdoň. Tato kniha vydaná Státním úřadem statistickým v roce 1936 podává cenné svědectví a zároveň i návod k tomu, jak a kdo se

má starat ve státě o potřebné. Široká paleta dobročinných i státních spolků té doby, poskytujících pomoc potřebným je skutečně úctyhodná. „Československá republika Spolků 4.898, ústavů a zařízení 8.446, v tom pro péči o děti a mládež: spolků 1.950, ústavů a zařízení 3.816, celkem 5.766.“²⁰

Sepsány zde také údaje o působení různých „útulů“²¹ pro rozličné skupiny potřebných, jako například pro „mládež učňovskou“²², což zřejmě odpovídá dnešním internátům, „pro lidi bez přístřeší“²³, které bychom zřejmě mohli přirovnat ke dnešním ubytovným provozovaným většinou Charitou, ale také „pro slepé dívky“²⁴ nebo „pro hluchoněmé“²⁵.

Z této knihy je zřejmé, že péče o potřebné byla za první republiky velmi detailně propracovaná a důsledná. Jsou zde statisticky zpracovány informace o péči o osoby s fyzickým i mentálním postižením, o chudé děti, mládež i dospělé osoby, o matky po porodu, o staré osoby, o nezaměstnané či osoby bez přístřeší. Při studiu této knihy se čtenář nevyhne pocitu lítosti nad současnou situací, zvláště když si uvědomí nerealizované aktuální možnosti moderní doby.

Velmi významnou úlohu sehrála v péči o potřebné již od počátků své organizované činnosti Charita. „Pod správu Charity v Brně spadá množství sociálně-zdravotních ústavů, ... 11 dětských opatroven, 6 sirotčinců, 3 ústavy pro nevidomé, 2 pro slabomyslné, 2 starobince, 6 chorobinců... V období hospodářské krize se k nim přidávají polévkové ústavy, ústavy pomáhající nezaměstnaným a chudým studentům“²⁶

Průkopníkem stavby sociálního bydlení po první světové válce se stal Tomáš Baťa. „Již koncem války vybudoval první obytnou kolonii v městské části Zlína, Letná.... Jeho architekti vyřešili otázku malých bytů v době, kdy se o bytové krizi a jejím řešení teprve začíná mluvit“.²⁷

Baťovy domky sice splňovaly účel dostupného a rychlého bydlení pro jeho zaměstnance, dispozice domků ale nepřinášela jeho obyvatelům dostatek prostoru a soukromí. Dodnes řeší majitelé složité přestavby Baťových domků například v Třebíči. Lze se ovšem

²⁰ Tvrdoň, A. *Spolky, ústavy a zařízení pro péči o chudé a pro péči o mládež ochrany potřebnou*. Praha: Státní úřad statistický. 1936. s. 24.

²¹ Tvrdoň, A. *Spolky, ústavy a zařízení pro péči o chudé a pro mládež ochrany potřebnou*. Praha: Státní úřad statický. 1936. s. 28-300.

²² tamtéž

²³ tamtéž

²⁴ tamtéž

²⁵ tamtéž

²⁶ File://F:/Historie Charity před rokem 1990 – Diecézní Charita Brno.htm

²⁷ <http://www.puldomy.cz/historie/vystavba-batovych-domku?tmpl=compo...>

domnívat, že ve své době byly Baťovy domky vyřešením problému s bydlením pro jeho zaměstnance.

Zcela nová situace nastává po roce 1948, kdy jsou všechna sociální zařízení a ústavy převedeny pod správu státu. Změněny jsou i názvy těchto institucí, zjevně z důvodů politické propagandy. Pro nové státní zřízení se stalo naprosto nepřijatelné mít v republice chudobince či sirotčince, protože socialistický systém sám vylučoval reálnou existenci bezdomovců, chudých osob, nebo nezaopatřených opuštěných dětí. Pravdou zůstává, že péče o tyto osoby byla státem zajištěna, i když humánnost a komfort těchto zařízení odpovídala své době. Diskutabilními se rovněž jeví i lokalizace ústavů pro mentálně postižené, stejně jako edukačně výchovná práce s jejich obyvateli.

Po roce 1989 se pomalu odkrývají podmínky a praktiky právě v těchto ústavech. Změna režimu však mimo svobody jako práva, přinesla také svobodu jako povinnost, zejména ve smyslu starat se o své potřeby především sám. Zažitý zákazový a příkazový systém života se rázem radikálně změnil a celá řada nově svobodných občanů se ocitla v hluboké bezradnosti. Důsledky na sebe nedaly dlouho čekat. S prvními nezaměstnanými se zvolna začali objevovat i první bezdomovci. Úměrně tomu, jak „dobře“ si lidé začali žít – většinou na dluh, narůstaly i řady těch, kteří se nedokázali adaptovat na nové životní podmínky, přijmout a zvládnout své nově nabyté povinnosti. Preventivním opatřením politických reprezentací od roku 1990 se mělo prioritně stát i vybudování sítě sociálního bydlení a dočasného sociálního ubytování. Tím by byly reálně položeny skutečné základy sociálního státu a předešlo by se negativním důsledkům, již jsme svědky nejen v oblasti sociálního bydlení dnes. Absence těchto opatření přinesla nárůst patologických jevů ve společnosti, jak vyplývá i z tvrzení PhDr. Urbanové: „*Dlouhodobá deformace institucí se negativně odráží v mravním vývoji osobnosti...*“.²⁸ Tuto větu autorka použila v jiném kontextu, ale domnívám se, že je platná i pro popis rozvoje situace v sociální oblasti po roce 1989, kdy nastal nebývalý nárůst parazitismu na sociálním systému.

Vstupem ČR do EU v roce 2004 získala Česká republika řadu dotačních možností, mimo jiné i do oblasti budování sociálních zařízení. Obnovením krajského územního členění v roce 2000 se přenesla podstatná část aplikace sociální politiky státu do pravomocí krajských samospráv. Kraje a obce začaly samy zpracovávat projekty sociálního bydlení,

²⁸ Urbanová, M. *Sociální kontrola a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 72.

kteřé měly možnost získávat nemalé dotace z prostředků Ministerstva místního rozvoje (MMR) a Státního fondu rozvoje bydlení (SFRB), za participace Evropských fondů (EF).

Tyto prostředky jsou využívány k budování Domovů pro seniory, výstavbě či restrukturalizaci bytů pro zdravotně postižené osoby. Zda jsou jejich počty dostatečné, ukáže blízká budoucnost.

1.3 Novodobá chudoba – historie se opakuje?

Co si lze představit pod pojmem CHUDOBA? Hubená tělíčka indických dětí, přebírajících hromady odpadků? Obrázek somálských dětí s hladem nafouklými bříšky? Nebo žebrající postavu v podchodu brněnského Hlavního nádraží, či osobu prosící o drobné u kostela v Praze? Co je skutečná CHUDOBA? Domnívám se, že chudoba je pouze jedna, rozdíl je v tom, v jakém prostředí člověk vyrostl a žije a jak tedy vnímá zásadní nedostatek při naplňování svých potřeb, který je prvotným znakem chudoby. „*Chudoba se dnes zpravidla používá jako pojem užší, označující velmi nízkou úroveň příjmu. Předpokládá se samozřejmě, že dotyčná osoba nemá jiné zdroje, např. úspory nebo rentu, ani dostatečnou škálu výrobních prostředků, jež by jí zajišťovaly soběstačnost.*“²⁹ Lze tedy tento pojem chápat i takto: „Chudoba je stav, ve kterém se nachází člověk, který nemá prostředky na zajištění alespoň základní obživy pro udržení života a zdraví své a své rodiny a zajištění nezbytně nutného obutí, ošacení a bydlení alespoň ve standardní kvalitě.“ Pokorně přiznávám poněkud neumělou definici, která ale vyjadřuje můj subjektivní názor na věc.

Statistická srovnání úrovní chudoby obyvatel zemí EU přináší pravidelně Eurostat. Jeho definice chudoby zní: „*Chudý je každý občan s nižším příjmem než 60% mediánu mzdy.*“³⁰ Podle této definice v roce 2010 bylo v České republice nejméně chudých ze všech zemí EU, 9%. Je ovšem nutné dodat, že hranice chudoby v podání Eurostatu je pro ČR 4 235 Euro ročně, což představuje cca 8 823Kč měsíčně. Oproti Velké Británii, kde hranice chudoby činí 10 263Euro ročně, to je cca 21 381Kč měsíčně. Z této metodiky vyplývá závěr – v ČR je jiná hranice chudoby, než ve VB – přirozeně, jsou zde také rozdílné parametry přepočtových koeficientů. Problémem ale chudoba – a to velmi aktuálním, zůstává. Ohrožené jsou početně silné skupiny obyvatel v ČR, zejména dlouhodobě

²⁹ Mühlpachr, P. a kol. *Sociální pedagogika II*. IMS. Brno: 2011. s. 189.

³⁰ <http://www.finance.cz/zpravy/finance/355391>

nezaměstnaní, důchodci s nižšími důchody, matky na mateřské dovolené, zdravotně postižení.

Je již veřejně známý fakt, že věkový průměr obyvatelstva se zvyšuje, čili přibývá důchodců. S přihlédnutím k minimalistickým valorizacím důchodů a razantnímu nárůstu cen základních spotřebních komodit, lze předpokládat rychlé zhoršení finanční soběstačnosti dnešních důchodců. Srovnatelná situace je i u nezaměstnaných, jejichž počet koncem roku dosáhnul 545 311³¹. Historicky nejvyšší počet nezaměstnaných byl ale znovu překonán v lednu 2013, kdy bylo nezaměstnaných 585 809!³² Nárůst za jediný měsíc o 40 498 osob je více, než alarmující. A jaké opatření přijalo ministerstvo práce a sociálních věcí, jako kompetentní orgán státní správy? Změnilo metodiku zjišťování počtu nezaměstnaných tak, aby konečné číslo nebylo tolik děsivé. Jistě originální krok, jakých má k naší škodě Nečasova³³ vláda v záloze mnohem více. Sami naši zvolení představitelé státu tak přispívají celkem zdatně k „výrobě“ chudých. Dnes již řada sociálně slabších obyvatel nedisponuje finančními prostředky na zajištění svých životních potřeb, včetně bydlení. Jak jsem již popsala v podkapitole 1. 1, důsledky finanční nedostatečnosti pro tyto osoby mohou být až tragické.

„Vedle ekonomických ztrát, které se dají vyčíslit, má nezaměstnanost negativní dopady také v oblasti sociální. Dlouhodobá nezaměstnanost vede ke ztrátě kvalifikace. Nezaměstnaní mladí lidé, kteří vyšli ze škol, nezískají potřebné pracovní návyky a pracovní průpravu a jsou v pozdější době pro potenciální zaměstnavatele nevyhovující. Nezaměstnanost je vždy spojena s výrazným poklesem životní úrovně.“³⁴

I média přináší často příběhy lidí, kteří přišli o práci, několik měsíců pracovali bez výplaty mzdy, které někdo nalákal na lukrativní práci a pak okradl. Domnívám se proto, že je nejvyšší čas zanechat politických hrátek a začít vážnou sociální krizi, která se neúprosně blíží, skutečně řešit.

Aktuální analýzu chudoby obyvatel a následné potřeby nabídky sociálního bydlení v ČR jsem hledala v literatuře marně. Příčinou je jistě i funkce internetu, který má masovější a mnohem rychlejší účinek distribuce informací mezi širokou veřejnost. Zde je možné nalézt několik varování odborníků před dopadem účinnosti nového Občanského zákoníku

³¹ www.mpsv.cz

³² www.mpsv.cz

³³ RNDr. Petr Nečas, předseda vlády České republiky od roku 2010, dosud.

³⁴ Klíma, J. *Makroekonomie*. Praha: Alfa Publishing, 2006. s. 76.

na kompetenci občanů k udržení svého dosavadního bydlení. Podle rozboru redaktora Aktuálně.cz, Karla Tomana z 15. 1. 2013: „*Nový občanský zákoník výrazně sníží ochranu nájemníků. Skončí totiž institut náhradního bydlení, soudy přestanou rozhodovat o výpovědi z nájmu a zmizí také výpovědní lhůty. Pokud do té doby (do doby nabytí účinnosti nového Občanského zákoníku) Česko nepřijme nový zákon o sociálním bydlení, hrozí mnoha dalším lidem bytová nouze a bezdomovectví. Vyplývá to z analýzy ministerstva práce a sociálních věcí, kterou minulý týden vzala na vědomí vláda.*“³⁵ Podrobně jsem prohledala webové stránky MPSV, ovšem zmiňovanou analýzu jsem nenašla. Bojí se snad vláda tyto alarmující informace zveřejnit? Dále Toman z analýzy cituje: „*Nastala doba, kdy je nezbytné prakticky, tedy i legislativně, uchopit problém bydlení sociálně ohrožených skupin.*“. Dále analýza navrhuje „... *zavést nový institut bytové nouze, který by chudým ve správním řízení udělovala obec ve spolupráci s úřadem práce. Obec by pak měla povinnost chudému člověku v bytové nouzi zajistit odpovídající bydlení.*“³⁶ Z těchto údajů je tedy zřejmé, že vláda sama přiznává existenci chudých v naší zemi a dokonce počítá se zvýšením počtu těchto osob a to z řad sociálně nejslabších. Tristním zjištěním je, že tento ožehavý a závažný problém akutně neřeší, i když je jediným kompetentním subjektem.

„*Vláda má konat v zájmu lidu ...*“³⁷, zde je jen malý důkaz, že tak - alespoň v tomto případě nečiní. Z historických dokumentů o vládě Karla I. Habsburského se lze dočíst, že po nástupu na trůn Rakouska Uherska v prosinci 1916: „...*učinil hned několik velmi významných rozhodnutí. Převzal vrchní velení armády, zmírnil vojenské tresty.... vydal sociální zákony na ochranu nájemníků, pracovních podmínek, finanční pomoc a úpravy mezd.*“³⁸ O skutečné osvícenosti tohoto rozhodnutí císaře Karla I., je možné jistě spekulovat v souvislosti s probíhajícími společenskými změnami a fakticky se blížícím koncem monarchie³⁹ a vzniku republiky. Císař Karel I. vládnul pouhé dva roky – *od 21. 11. 1916, do 12. 11. 1918.* V kontextu pohledu na sociální opatření současné vlády ale nelze císaři upřít jeho prozíravost a klání historie se současností výhru historie.

„Bylo by nespravedlivé tvrdit, že se za dobu transformace společnosti po roce 1989 v oblasti bydlení neudálo vůbec nic. V oblasti bydlení reformní vlády připravily, prosadily

³⁵ File://E:/Hrozí bytová nouze. Nový zákon má řešit pomoc pro chudé- Aktuálně.cz.htm

³⁶ tamtéž

³⁷ <http://www.minulost.org/archiv/20/index.php?id=52>

³⁸ <http://minulost.org/archiv/20/index.php?id=52>

³⁹ tamtéž

a relativně úspěšně realizovaly zásadní kroky vedoucí k vytvoření stabilnějšího prostředí na trhu s vlastnickým bydlením: zavedením stavebního spoření, vytvoření hypotekárního trhu, motivační pobídky ve formě stavebního spoření, daňového odpisu hypotečních nebo stavebních úvěrů, nebo dotace k úrokům z hypotečních úvěrů.⁴⁰

Tyto kroky vlád pomohly lidem, kteří disponovali dostatečnými příjmy a mohli si tak s podporou státu pořídit, či zrekonstruovat vlastní bydlení. Adekvátní opatření vlády k legislativní úpravě a následné aplikaci programů pro zajištění bydlení pro sociálně a zdravotně znevýhodněné, jsou však v ČR s ohledem faktický stav společnosti nedostatečná.

Na základě uvedených skutečností lze konstatovat, že sice za jiných společenských, materiálních a technických podmínek, ale historie se díky nepoučitelnosti lidstva skutečně opakuje.

1.4 Současné možnosti sociálního bydlení

ČR sice stále pociťuje v mnoha činnostech absenci Zákona o sociálním bydlení, ovšem tento institut naší legislativě není docela neznámý a objevuje se i v názvech některých podprogramů MPSV a MMR. Co však nelze nalézt v žádném materiálu státní správy, je koncepce sociálního bydlení.

Přesto již řada subjektů využila stávajících legislativních možností k realizaci svých projektů sociálního bydlení. Největší aktivitu vyvíjí obce za podpory krajů a různé neziskové organizace, podporované soukromými i veřejnými subjekty. Paleta možností sociálního bydlení se zdá být dostatečná, deficit je znatelný v početní nabídce, zejména u některých typů tohoto bydlení. Jaké tedy jsou reálné možnosti sociálního bydlení?

Jejich nabídka je plně konzistentní s výčtem potřebných (či znevýhodněných) skupin obyvatel, které uvádím v podkapitole 1.1

Podporované bydlení

„Podporované bydlení je sociální služba poskytovaná osobám se zdravotním postižením, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby; služba se poskytuje v domácnosti osob. Služba

⁴⁰ Lux, M. Burdová, P. *Výdaje na bydlení, sociální bydlení a napětí na trhu s bydlením* (mezinárodní komparace a polistopadový vývoj v ČR). Praha: AVČR. Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. 2000. Úvod.

obsahuje pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.⁴¹

Nejde o skutečné sociální bydlení, tato služba v jeho vlastní domácnosti mnohdy pomůže člověku, například vyřízením náležitostí k získání příspěvku na bydlení, své stávající bydlení udržet.

Zcela odlišná je definice „podporovaných bytů“: „Prioritním cílem programu na výstavbu podporovaných bytů je vytvářet vhodné byty pro osoby, které mají zvláštní potřeby bydlení z důvodu např. jejich zdravotního stavu, nebo věku.“⁴² Opět téma zvyšujícího se počtu obyvatel v důchodovém věku a s tím spojená obava o jejich udržení kompetencí k samostatnému bydlení.

Chráněné bydlení

„Chráněné bydlení je komplexní rezidenční služba poskytovaná klientům, kteří jsou dlouhodobě sociálně znevýhodněni v důsledku věku, nebo zdravotního stavu, a proto nemohou nebo nechtějí žít zcela samostatně. S různou mírou podpory však mohou vést plnohodnotný život a v nejvyšší možné míře obstarávat chod domácnosti.“⁴³

Tento typ sociálního bydlení je realizován v Domovech pro seniory a v Domovech s pečovatelskou službou. Otázkou však zůstává cena za takové bydlení. Zejména v Domovech pro seniory, zřizované soukromými subjekty, jsou ceny pro většinu zájemců nepřijatelné. Pokud senior nemá dostatečné finanční zázemí v rodině, je pro něj tato varianta nedostupná.

Azylové domy, domy na půl cesty, noclehárny

Jsou alternativou sociálního bydlení, ovšem pouze dočasného, nebo občasného charakteru. Azylové domy jsou určeny vždy jen jednomu pohlaví, je zde přísný domovní řád, při jehož porušení klient ztrácí možnost ubytování. Poplatky klientů za nocleh, osobní hygienu

⁴¹ Veselá, J. *Zdravotně znevýhodněná rodina aneb klopýtání životem*. Brno: M U. 2010. s. 20.

⁴² Pražák, Z. *Ekonomické souvislosti typologie sociálních staveb*. Ostrava: VŠB-TUO. 2010. s. 32.

⁴³ Kozlová, L. *Sociální služby*. Praha: Triton. 2005. s. 31.

a jednoduchou stravu je minimální, dotovaný zřizovatelem a provozovatelem v jedné osobě, kterým je většinou Charita.

Domy na půl cesty jsou určeny především mladým do 25 let, opouštějícím ústavní výchovu. „Služba obsahuje tyto činnosti: poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů“⁴⁴

Skutečnost, že služby jsou placené klientem, oslabuje jejich skutečný význam a smysl. I přesto jsou u nás hojně využívány. Účelem těchto zařízení je především vytvoření podmínek pro zvládnutí samostatného života mladého člověka, který se dokáže plně integrovat do společnosti.

Tréninkové bydlení

„Jedná se o pobytovou sociální službu poskytovanou osobám se zdravotním postižením, která v současné době ještě není zakotvena v české legislativě.“⁴⁵

Tento typ bydlení je skutečným tréninkem obyvatel k získání dovedností a znalostí, spojených se samostatným bydlením. Klienty jsou lidé s mentálním postižením, kteří mají dobrou predikci získání kompetencí k samostatnému a hodnotnému životu. Ojedinele toto bydlení dočasně využívají dlouhodobě léčení psychiatrickí pacienti po propuštění z ústavu, u kterých tuto variantu doporučí ošetřující lékař. Další využití nachází u rekonvalescentů po vážném úrazu, amputaci končetiny, nebo znetvoření obličeje, které má za následek psychické zábrany kontaktu s lidmi.

Výčet typů sociálního bydlení však má ještě své hluché místo – a tím je sociální bydlení pro osoby s nedostatečným finančním příjmem. Do této kategorie již dnes patří celá řada těch, kteří žijí v soudně schváleném oddlužení, osoby předlužené, které již spirálu předluženosti nemohou zvládnout, osamělí rodiče s dětmi, zaměstnanci, kterým byl snížen fond pracovní doby a tím i výše měsíčního příjmu, lidé, pracující na hranici minimální mzdy a řada dalších. Jen tyto vyjmenované skupiny představují desítky tisíc osob

⁴⁴ Veselá, J. *Zdravotně znevýhodněná rodina aneb klopýtání životem*. Brno: M U. 2010. s. 21.

⁴⁵ Vymazalová, E., Zemanová, E. *Tréninkové bydlení jako faktor pobytových sociálních služeb v domovech pro osoby se zdravotním postižením v kontextu zahraničních zkušeností*. Olomouc: 2010. Univerzita Palackého. s. 7.

v problémech. Jak sociální bydlení upravuje Česká legislativa, ukáže další kapitola této práce.

2 LEGISLATIVA V OBLASTI SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ

Samostatný zákon o sociálním bydlení nelze v naší Sbírce zákonů nalézt a to navzdory dlouholetému volání různých institucí po jeho přijetí zákonodárným sborem. Přesto není tato oblast zcela mimo působnost a právní účinky české legislativy. Zásadní význam v českém právním prostoru v oblasti sociálního bydlení, *Nařízení vlády č. 333/2009 Sbírky*,⁴⁶ ve znění pozdějších změn.

Možná poněkud překvapivým faktem je, že další právní předpis, který upravuje sociální bydlení, je *Zákon o dani z přidané hodnoty č. 235/2004 Sbírky*,⁴⁷ ve znění pozdějších předpisů.

Sféra sociálního bydlení je přitom státem podporovaná dvěma základními způsoby. Nejčastěji využívaným je systém *sociálních příspěvků na bydlení*,⁴⁸ jehož podmínky přiznání a systém ověřování potřebnosti, jsou popsány níže.

2.1 Nařízení vlády č. 333/2009 Sb., ze dne 21. 7. 2010

§ 1

„Toto nařízení upravuje podmínky poskytnutí a použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení (dále jen Fond), ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů na území České republiky formou dotace právnickým a fyzickým osobám. Vytvoření podmínek pro vznik sociálního bydlení je v souladu s veřejným zájmem České republiky“.⁴⁹

Podzákonný předpis představuje právní nástroj k vytvoření systému a pravidel poskytování státních dotací právnickým a fyzickým osobám, které postaví, či zrekonstruuje byt, dům, či rodinný dům tak, aby odpovídal požadavkům tohoto zákona a jeho dikci sociálního určení.

⁴⁶ Nařízení vlády č. 333/2009 Sb., o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám.

⁴⁷ Zákon 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

⁴⁸ Příspěvek státu osobám, kterým 30% jejich celkových příjmů nestačí na pokrytí poplatků spojených s bydlením.

⁴⁹ Nařízení vlády č. 333/2009 Sb., o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám.

Nařízení také stanoví podmínky a rozsah poskytování dotací, stejně jako okruh možných příjemců těchto dotací. Tím je ale de facto upravována podnikatelská činnost, dotovaná státem. Pravidla vymezující okruh osob a rodin, které jsou oprávněny tento dotovaný způsob bydlení nárokovat, upravuje § 5, který stanoví:

„Podmínky uzavírání nájemních smluv k sociálním bytům.“

(1) Příjemce dotace uzavře nájemní smlouvu s osobou, která prokáže, že její průměrný měsíční příjem v období 12 kalendářních měsíců před uzavřením nájemní smlouvy nepřesáhl:

0,8násobek průměrné měsíční mzdy, jedná-li se o domácnost se dvěma členy.....

1,2násobek průměrné měsíční mzdy, jedná-li se o domácnost se 3 členy,.....

1,5násobek průměrné měsíční mzdy, jedná-li se o domácnost se 4 členy,.....

1,8násobek průměrné měsíční mzdy, jedná-li se o domácnost s 5 a více členy“.⁵⁰

Výpočty oprávněnosti užívání sociálního bydlení se opírají o institut *průměrné měsíční mzdy*, která dosáhla ve 3. čtvrtletí 2012 výše 24 514Kč.⁵¹ Skutečnost, že dvě třetiny pracujících této mzdy nedosahují, je dnes již veřejně známá. Rodin se čtyřmi a více členy, je v naší republice jistě celkem málo. Většinou se rekrutují z řad sociálně nepřizpůsobivých a problémových skupin, které nepracují. Dokonce lze se vši zodpovědností tvrdit, že řady osob z těchto sociálních skupin nikdy nepracovaly! Proto se jako velmi nespravedlivé, jeví jednotné měřítko výpočtu nároku na užívání sociálního bydlení – stejně jako jiných sociálních výhod, kterým je *průměrná měsíční mzda v ČR*. Pro shora jmenované skupiny osob je tento paušální způsob sociální pomoci demotivující nejen k aktivnímu hledání práce, ale také k vyvíjení adekvátní snahy o integraci do většinové společnosti, která znamená také přijetí a respektování jejích právních a sociálních norem.

Že tento způsob státní podpory není příliš vhodným i z jiných hledisek, píše již v roce 2010 předseda OSMD Tomislav Šimeček⁵²: „V současné době je situace v oblasti sociálního bydlení řešena zbytečně vysokými státními dotacemi do zcela neefektivních a korupčně

⁵⁰ Nařízení vlády č. 228/2010 Sb., o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám.

⁵¹ www.MPSV.cz

⁵² Občanské sdružení majitelů domů, bytů a dalších nemovitostí v ČR.

*zneužitelných projektů, které jsou v rozporu s mezinárodními standardy. Hrozí dokonce, že stát bude nucen přistoupit k odškodnění těch, kteří jsou současnou situací poškozeni.*⁵³

Domnívám se, že autor má na mysli na obsazování sociálních bytů rodinami bez zjevných sociálních důvodů, zatím, co skutečně potřebné rodiny se neúměrně zadlužují, aby mohly bydlet. Tím ale problémy s legislativní úpravou sociálního bydlení nekončí. Největší překvapení čeká v dalším zákoně, upravujícím sociální bydlení.

Zákon o dani z přidané hodnoty 235/2004, Sbírky zákonů ČR

Proč tento zákon řeší sociální bydlení? Vysvětlení je jednoduché - výjimka EU na výši DPH při výstavbě „sociálních“ bytů v ČR, která spočívala ve snížené sazbě DPH 14%, skončila v roce 2007. Od roku 2008 měla činit DPH 21%, což by razantně zvýšilo cenu stavebních prací a hrozilo (snad) i razantní propouštění v tomto odvětví z důvodu poklesu zakázek. Aby si ČR udržela nově 15% DPH, naše vlády musely „upravit“ pojem „sociální bydlení“ tak, aby naše stavebnictví mohlo dále fungovat. Potud oficiální verze vysvětlení. V zákoně o DPH se tak dozvíme: „*Bytem pro sociální bydlení se rozumí byt, jehož celková podlahová plocha nepřesáhne 120m²*“, dále pak: „*Rodinným domem pro sociální bydlení se rozumí rodinný dům, jehož celková podlahová plocha nepřesáhne 350m²*“⁵⁴! Pokud si prohlédneme nabídky realitních kanceláří, nebo jen změříme podlahovou plochu svého vlastního obydlí, uvědomíme si, jak benevolentní tento zákon v tomto ustanovení je. Průměrná podlahová plocha bytu 2+1 v panelovém domě, činí cca 60m², třípokojový byt cca 75m². Z toho vyplývá, že byt o rozloze 120m² by odpovídal cca 5-6+1, což je prostorový luxus, který má k dispozici jen stěží osoba sociálně potřebná. Nejinak je tomu u rodinných domů, kde je hranice podlahové plochy neuvěřitelných 350m²! Pokud bychom jako stát mohli svým sociálně potřebným poskytnout takové parametry sociálního bydlení, zajisté by nám celý svět záviděl naši prosperitu a ekonomický blahobyt. Požádala jsem 4 rodiny v sousedství o údaje o rozloze jejich rodinných domků. Po vypočtení průměru těchto údajů jsem dospěla k průměrné podlahové ploše obytných místností 167m². Nutno podotknout, že dva z těchto domků mají obytné podkroví, které bylo také započítáno. Údiv nad rozsahem „sociálního bydlení“, sdílí i odborníci. Martin Lux⁵⁵ jej vidí z jiného úhlu takto: „*Proč může být Bohulibý záměr masivněji stavět byty*

⁵³ mhtml:file://E:\Konečně zákon o sociálním bydlení – Státní podpora – Hyp....

⁵⁴ § 48 zákona 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

⁵⁵ Ing. Martin Lux je vedoucím oddělení Socioekonomie bydlení v Sociologickém ústavu Akademie věd ČR.

s regulovaným nájemným špatný? Proto, že bytů je v naší zemi dost a developeři často zápasí s neprodejností a pronajímatelé s nedostatkem nájemníků.Proto, že masivnější program státní podpory obecní bytové výstavby už tu jednou byl, mezi roky 1995 – 2003 – postavily se z něj též luxusní byty u Prahy, apartmány na horách a velká část bytů byla využita jen k čirým spekulacím.Bylo jedno, že některým nájemníkům před domem stálo porsche a za městem nový dům. ...Privatizace bytů za hubičku pro vyvolené byl program, ne sociální opatření.“⁵⁶

Opět nelze, než s autorem souhlasit. „Měsíční nájemné z bytu, na který byla poskytnuta dotace, nesmí být vyšší než součin pořizovací ceny bytu snížené o poskytnutou dotaci a koeficientu 0,00333.“⁵⁷ Je-li tedy cena bytu po odečtu dotace cca 700 000Kč, je stanovena nejvyšší možná hranice nájemného 2. 122Kč. Pro sociálně potřebné osoby mnohdy hranice, kterou nejsou schopni plnit. Ovšem pro osoby, o kterých hovoří Lux, pohodlný bonus, který uhradí daňoví poplatníci.

Pokud je zvýhodněné bydlení umožněno tak, jak popisuje Lux, je zjevně systém vadný a nesplňuje sociální účel.

Nejinak je tomu i v případě příspěvku na bydlení, kterou upravuje Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., jehož poslední novelizace č. 399/2012 a č. 401/2012 stanoví pro poskytnutí této sociální podpory na bydlení tato pravidla:

Oprávněným příjemcem příspěvku na bydlení je osoba, jejíž měsíční náklady na bydlení činí více, než 30% jejích celkových čistých příjmů, pro Prahu platí 35%. Mimo to jsou v zákoně stanoveny „Normativní náklady na bydlení v roce 2013“, které jsou přepočteny podle počtu obyvatel dané obce a zvláště pro družstevní byty a byty vlastníků. Normativní náklady jsou určeny vždy pro příslušný kalendářní rok, od ledna 2013 se proto vychází z nových, vyšších čísel.⁵⁸

Paní ministryně Müllerová⁵⁹ k tomu dodává: „Počet lidí bez práce roste a já považuji za nezbytné právě těmto občanům pomoci i přesto, že to bude znamenat větší výdaje pro naše ministerstvo“.⁶⁰

⁵⁶ www.osmd.cz/novinky/hosopdarske-noviny:-martin-lux:-socialni-byty-pro-bohate-a-kamarady-1404036664.html?page=12

⁵⁷ Nařízení vlády ze dne 12.7.2010, kterým se mění nařízení vlády č. 333/2009 Sb., o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým fyzickým osobám.

⁵⁸ Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995, ve znění zák. 399/2012 a zák. č. 401/2012 Sb.

⁵⁹ Ministryně Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Příkladem může být abstraktní rodina z Kladna, jejíž měsíční příjem činí 17 000Kč, výdaje na bydlení činí 10 000Kč, bude se příspěvek počítat takto:

Příjem: 17 000

Náklady na bydlení: 10 000

$17\,000 \times 0,30 = 5\,100\text{Kč}$, tj. hranice 30% z celkových čistých příjmů

Normativní náklady na bydlení pro 2 osoby v Kladně činí 8 284Kč

8 284 – 5 100 = 3 184Kč, tj. výše příspěvku na bydlení.

V roce 2012 byl vyplacen příspěvek na bydlení 163 000 příjemcům, což představuje sumu 5,7mld.! Průměrný příspěvek na bydlení činil 2 930Kč.⁶¹

Z uvedených údajů by se mohlo zdát, že sociální bydlení je v naší legislativě dobře ošetřeno. Jsou zde vymezeny typy, okruh uživatel, podmínky užívání, jeho cena i podmínky výstavby, či rekonstrukce. Okruh problémů a nutných opatření spojených se sociálním bydlením je ale natolik rozsáhlý a specifický, že vyžaduje samostatnou právní normu.

2.2 Sociální bydlení z pohledu nevládních organizací

Problémem absence zákona o sociálním bydlení se aktivně zabývá také OSMD.⁶² Toto sdružení se stalo v roce 2010 prvním autorem návrhu „Zákona o sociálním bydlení“, kde navrhuje zavést novou koncepci zajištění sociálního bydlení státem, zavedením adresných příspěvků na bydlení formou sociálních dávek.⁶³ Jak uvádí Tomislav Šimeček⁶⁴: „V současné době je situace v oblasti bydlení řešena zbytečně vysokými a neefektivními státními dotacemi do zcela neefektivních a korupčně zneužitelných projektů... a dále vysvětluje: „Zákon má nahradit výstavbu sociálních bytů, které vznikají v méně atraktivních lokalitách, nikoli jen tam, kde je nejvíce sociálně potřebných.“ Při kontrole obsazenosti těchto bytů se ukazuje, že často je i více než polovina z nich obsazena bez zřejmých sociálních důvodů.⁶⁵

⁶⁰ http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

⁶¹ www.MPSV.cz

⁶² Občanské sdružení majitelů domů, bytů a dalších nemovitostí v ČR: www.osmd.cz

⁶³ File://E:\konečně zákon o sociálním bydlení – Státní podpora – Hyp....

⁶⁴ RNDr. Tomislav Šimeček, předseda OSMD.

⁶⁵ File://E:\konečně zákon o sociálním bydlení – Státní podpora – Hyp...

Podle návrhu OSMD by dotaci obdržela nikoli právnická osoba, která by sociální byt stavěla, ale sociálně potřebná fyzická osoba za jasně stanovených podmínek. Zodpovědnost za obsazování těchto bytů by nesla v plné míře obec, v jejíž gesci by bylo i posuzování oprávněnosti nároku na užívání sociálního bydlení. Obec by rovněž byla vystavena sankcím za případné protěžování neoprávněných obyvatel těchto bytů, kteří by nesplňovali podmínky užívání. Návrh tak obnovuje zodpovědnost obcí za své obyvatele v této problematice.

Řadu zajímavých informací, analýz a návrhů k sociálnímu bydlení uvádí na internetových stránkách ČSRB.⁶⁶ Její předseda Ivan Příkryl v tiskové zprávě z 23. ledna 2012 mimo jiné kritizuje: „*Skloňujeme pojem sociálního bydlení a mnohdy si neuvědomujeme jeho principy. A tak postupujeme metodou neúplných, neprovázaných kroků, mnohdy „pokusem a omylem“ zachraňujeme situaci, která pro mnohé, zejména města a obce začíná (nebo už je) být ohromným problémem.*“⁶⁷ V souvislosti s kritikou Tomislava Šimečka dostáváme obraz skutečné podoby pojetí sociálního bydlení v ČR, který není vůbec lichotivý. Stát poskytuje na jedné straně štědré dotace právnickým subjektům, které postaví, či zrekonstruuje sociální byty, ty pak poskytnou k užívání i těm, kteří takovou pomoc nepotřebují. Zda jsou i tyto dotace poskytovány oprávněným subjektům k použití na tyto veřejně prospěšné účely, je zpochybňováno například předsedou OSMD Šimečkem, jak jsem uvedla v předchozí citaci. Na straně druhé, v rámci plošného šetření stát snižuje sociální dávky potřebným osobám, které již tak žijí v chudobě a tímto zásahem je vrhne do náruče podnikavců v oblasti půjčování peněz. Velká část zadlužených osob již dnes představuje nový fenomén: jsou jimi lidé, kteří pracují, ale pro svůj nízký příjem nejsou schopni pokrýt své základní životní potřeby, proto se stále dokola zadlužují. Že je situace zadluženosti – či spíše předluženosti mnohých obyvatel alarmující, svědčí i tato data:

V roce 2008 bylo soudům podáno 1 908 návrhů na oddlužení, v roce 2009 již 4 196, v roce 2010 to bylo 10 437 návrhů, v roce 2011 17 501, a rekordní (zatím) je rok 2012 se 24 207 návrhy.⁶⁸ Tyto údaje se skutečně týkají pouze fyzických osob, návrhy na vyhlášení konkurzu právnických osob zde nejsou zahrnuty. Za čtyři roky fungování „osobních bankrotů“ se návrhy na jejich povolení soudy zvýšil o více, než 22 000! V tomto údaji jsou

⁶⁶ Česká společnost pro rozvoj bydlení: www.csrb.cz

⁶⁷ Tisková zpráva ČSRB ze dne 23. ledna 2012, JUDr. Ivan Příkryl, předseda.

⁶⁸ CCB, Právo in: <file:///E:/Rychle rostoucí počty dlužníků ochromují i justici> – Novinky.cz.htm

skryta rizika bezdomovectví, sociálních patologií, nárůst kriminality a sociálně vyloučených osob.

Neexistence sociálního zákona a striktních pravidel pro užívání sociálních bytů umožňuje pohodlný život i těm jedincům a rodinám, které se naučily nynější systém dokonale zneužívat. Parazitizmus na sociálních dávkách pak přispívá – nebo snad i spoluvytváří podobné situace, kterých jsme byli svědky na severu Čech⁶⁹ a které dodnes nejsou uspokojivě vyřešeny. Zvyšování nezaměstnanosti, neřešení problematiky sociálně vyloučených obyvatel, vytváření segregovaných lokalit s nepřizpůsobivými obyvateli, to jsou jen některé rizikové segmenty života společnosti, které mají jádro svého úspěšného řešení i v existenci kvalitního zákona o sociálním bydlení.

Problematika sociálního bydlení se stala námětem seminářů krajských koordinátorů pro romské záležitosti již v roce 2008,⁷⁰ kdy docházelo k vážným projevům důsledků této neřešené problematiky, která je stále časovanou bombou.

2.3 Sociální bydlení ve volebních programech politických stran

Volební programy všech politických stran vždy obsahují příslib řešení těch nejožehavějších problémů společnosti, které ovšem mají svůj účel – získat důvěru a hlas voličů. Na tuto praktiku jsme si již za léta slibů a halasných proklamací zejména před parlamentními volbami, zvykli. Naivitu nás voličů lze vysledovat nejlépe ve výsledku voleb 2010. Dva naprosto nové (i když se „starými“ známými tvářemi) volební subjekty – TOP 09 a Věci veřejné dokázaly přesvědčit svými sliby a hlasitou kritikou všeho, co bylo praktikováno před jejich vznikem voliče o tom, že právě ony poměry ve státě napraví podle představ občanů. Jak se prokázalo krátce po volbách prvními nechutnými politickými skandály, předčily tyto strany „dinosauři“ v politice ve všech směrech. Co tedy slibovaly politické strany v oblasti sociálního bydlení?

Napříč politickým spektrem zní sliby o podpoře „startovacích bytů pro mladé rodiny a sociálního bydlení pro handicapované skupiny“.

ČSSD: Strana je tradičně proti deregulaci nájemného, obhajuje pětileté nájemní smlouvy bez možnosti výpovědi nájmu a „místně obvyklou“ výši nájemného. Mimo to prosazuje

⁶⁹ Nepokoje a demonstrace proti „nepřizpůsobivým“ obyvatelům soukromých ubytoven na Šluknovsku.

⁷⁰ Seminář pro krajské koordinátory pro romské záležitosti – Olomouc 26. – 28. března 2008.

výhodné novomanželské půjčky s možností odpisů při narození dítěte. (Bylo realizováno před rokem 1989). Nechce zasahovat do výše podpory stavebního spoření, když za její vlády již podpora zpřísněna byla.⁷¹

ODS: Prosazuje deregulaci nájemného (bez schváleného zákona o sociálním bydlení je pro tisíce rodin a seniorů likvidační nástroj), chce adresně pomáhat potřebným, je pro omezení podpory stavebního spoření (retrospektivní úprava by mohla být předmětem tisíců žalob).⁷²

TOP 09: Prosazuje deregulaci nájemného – v rámci „spravedlivých podmínek a přístupu k volnému nakládání s vlastním majetkem vlastníků bytů a domů“, chce omezit podpory stavebního spoření.⁷³

KSČM: Chce státní regulaci nákladů na bydlení, posílení ochrany nájemníků, zavedení registru bytů, podporuje výstavbu startovacích a sociálních bytů, prosazuje novomanželské půjčky, zachování státní podpory hypoték i stavebního spoření.⁷⁴

SZ: Je pro deregulaci nájemného, adresnou pomoc potřebným (velmi obecně formulováno), omezení státní podpory stavebního spoření pouze na účely bydlení i státního příspěvku.

KDU-ČSL: Chce dotace do startovacích bytů, ale také bydlení na venkově a nájemního bydlení pro mladé rodiny, deregulaci nájemného schvaluje, podporuje ochranu majitelů bytů a domů i nájemníků, nechce změny ve stavebním spoření.⁷⁵

VV: Chce deregulaci nájemného, adresnou pomoc potřebným, audity obecních bytů (k zamezení dalšího pronájmu nájemníky), navrhuje vznik podporovaného systému pomoci a rady lidem, kterým akutně hrozí ztráta bydlení (tato poradenská místa již řadu let pracují), chce podporu stavebního spoření pouze na účely bydlení.⁷⁶

Celá plejáda slibů – ale ani zmínka o zpracování, navržení a prosazení zákona o sociálním bydlení. Zajímavé je také zjištění, že jednotliví politici různých politických stran používají sociální bydlení jako „nástěnku“ vlastní iniciativy. Například poslanec ČSSD Petr Hulínský, stínový ministr pro místní rozvoj, (dle jeho proklamací) zákon o sociálním bydlení prosadí: „*Zákon (o sociálním bydlení) by tak například stanovil všeobecné*

⁷¹ www.cssd.cz

⁷² www.ods.cz

⁷³ www.top09.cz

⁷⁴ www.kscm.cz

⁷⁵ www.kdu-csl.cz

⁷⁶ www.veci-verejne.cz

*požadavky na technické vybavení, příslušenství, plochu přiměřeného bydlení, která je základem pro stanovení počtu osob, které mohou v bytě bydlet. Musíme také definovat výši nájemného a jeho výpočet s přihlédnutím k nájemnému místně obvyklému⁷⁷ a k vybavení bytu. S tím souvisí také nutnost posílení odpovědnosti obce v procesním postavení. Zákon o sociálním bydlení by měl umožnit svépomocnou, pod odborným dozorem prováděnou rekonstrukci vybydlených bytů nájemcem. Přepočtení práce na finanční částku by pak mohlo sloužit jako předplacené nájemné.*⁷⁸

Toto téma je ovšem vhodné pro zviditelnění i pravicových politiků. Poslankyně Lenka Kohoutová (ODS) soudí, že: „Zákon o sociálním bydlení musí vzniknout co nejdříve. Problémy s bezdomovci v Praze pomůže řešit nový zákon o sociálním bydlení, ve kterém budou definovány jednotlivé stupně bydlení – od azylu přes tréninkové bydlení až k životu v běžném nájemním bytě“.⁷⁹

Nelze, než konstatovat, že pokud by poskytovatelé již dávno tyto definice neměli, nemohli by de facto služby sociálního bydlení poskytovat. Ani třístupňový model od ubytoven – přes tréninkové, až po samostatné bydlení, není ničím novým, již v roce 2008 byl úspěšně realizován poskytovateli sociálního bydlení. Napříč politickým spektrem jsou tak nadále pořádány monstrózní kulaté stoly, semináře, brífinky a mítinky, ale podstata – vydání tolikrát žádaného zákona, je stále v nedohlednu.

V prezentaci poslance za ODS Jiřího Janečka „Sociální bydlení. Předlužení.“, jsou popsána „témata k řešení“⁸⁰, která dnes jsou již akutními problémy, se kterými se společnost nedovede vypořádat, jelikož se potýká s absencí systému nástrojů a opatření. Jako první „téma“, uvádí pan poslanec: „Neexistence zákona o sociálním bydlení způsobuje problémy lidem sociálně potřebným, ale i samosprávám, státní správě.“⁸¹ Vzhledem ke zjištěným skutečnostem lze konstatovat, že problém dostupnosti sociálního bydlení v České republice je stále otevřený.

Vedle materiálů nevládních organizací, které se problematikou sociálního bydlení vážně zabývají, bylo publikováno i několik výzkumných záměrů, které řeší různé segmenty bydlení, včetně sociálního. Příkladem je jeho zpracování z pohledu architektů a ekonomů

⁷⁷ Podtržený text je realizován Nařízením vlády 333/2009, ve znění úpravy ze dne 21. 7. 2010, Sb.,

⁷⁸ <http://www.cssd.cz/media/projevy-a-clanky/proc-potrebujeme-zakon-o-socialnim-bydleni>

⁷⁹ <http://www.ods.cz/clanek/263-novy-zakon-o-socialnim-bydleni>

⁸⁰ Prezentace: *Sociální bydlení. Předlužení*: Jiří Janeček. Poslanec. Volební období 2010-2014.

⁸¹ tamtéž

stavební fakulty ČVUT v Praze⁸², kde autoři uvádí tři základní pojetí sociálního bydlení, které vycházejí z typu vlastníka a způsobu financování. Citaci tohoto pojetí jsem použila v podkapitole 1.1.

Problematikou sociálního bydlení se zabývá široký okruh odborníků z oborů sociologie, ekonomie, architektury, zdravotnictví, práva, sociální pedagogiky. Zákon o sociálním bydlení, ve kterém by jejich poznatky a doporučení byly zakomponovány, však stále neexistuje.

2.4 Pohled z praxe

Proč tolik institucí a odborníků volá po právní úpravě sociálního bydlení? Odpovědí je několik. Absence této právní normy a její pouze částečné řešení nynějším způsobem poskytuje prostor ke korupčnímu jednání, ke zvýhodňování osob, které žádnou sociální pomoc nepotřebují, a mnohdy diskriminuje ty, kteří sociální pomoc potřebují. Nynější praxe umožňuje lokální segregaci a přispívá sociální exkluzi obyvatel segregovaných lokalit.

Základním problémem zůstává finanční nedostatečnost některých obyvatel, ze které přímo vyplývá i neschopnost hradit závazky spojené s bydlením. Tento fakt se dnes již poměrně často týká i zaměstnaných osob, které pracují za minimální mzdu,⁸³ nebo „na zkrácený pracovní úvazek“. Tento však je v praxi většinou pouze deklarován v pracovní smlouvě. Skutečnost je taková, že zaměstnanec musí pracovat mnohem déle, než mu určuje pracovní smlouva, aby splnil všechny své povinnosti vyplývající z jemu určené pracovní náplně. Tuto situaci podporuje i stále odbory kritizovaný „švarcsystém“. Živnostník pracuje pro podnikatele za podmínek, které tento předem určí, tedy za nízkou odměnu. Tento systém nesplňuje základní předpoklad a smysl živnostenského podnikání, kterým je samostatná podnikatelská činnost za účelem zisku. Výhodnost systému pro obě strany hrozí v okamžiku pracovní neschopnosti zaměstnance jeho finančním deficitem.

Další neustále se zvyšující skupinou, která ztrácí kompetence ke zvládnutí hrazení poplatků s bydlením, jsou nezaměstnaní. O situaci v této oblasti a postojích vlády k ní vypovídá výše průměrné podpory v nezaměstnanosti, která je v současné době 5 524Kč⁸⁴, při

⁸² Goller, S. et al. *Bytová politika a limity reprodukce bytového fondu*. Praha: ČVUT. 2009. s. 15.

⁸³ Minimální mzda nebyla zvýšena od roku 2008, i po 1.1.2013 zůstává ve výši 8 000Kč za měsíc.

⁸⁴ www.mpsv.cz

průměrné mzdě v ČR 24 514 Kč.⁸⁵ Znamená to tedy, že průměrná podpora v nezaměstnanosti představuje necelých 25% průměrné mzdy. Nutné je ovšem si uvědomit, že se jedná o průměrný ukazatel, čili jiné výše podpor jsou vyšší, ale také nižší.

Stále častěji se ozývají obecní a městské úřady, kterým působí obrovské potíže problémy s neplatiči nájemného. Nejsou vyjímečné ani případy, kde nájemník dluží několik desítek tisíc korun na nájemném. Rozdíl je ale v důvodu, proč tato situace nastala. Jedná-li se o notorické neplatiče, kteří prohrají sociální dávky v automatech, vyžaduje si toto zjištění jiné řešení, než u těch dlužníků, kteří ztratili schopnost plnit své závazky z nezaviněných důvodů. Nelze přehlédnout ani přístup obcí, které v mnoha případech dlužné nájemné začínají vymáhat až ve chvíli, kdy již dosahuje desítek tisíc korun. Chybí zde striktní a fungující systém uzavírání nájemních smluv včasné uplatňování sankcí za jejich porušování. Velmi často obce argumentují tím, že nemají náhradní ubytovací prostory pro neplatiče. Zde opět chybí systémové opatření, které by dalo jasná pravidla pomoci pro ty, kteří se chovají odpovědně i sankce pro osoby, které na současném systému parazitují. František Nerad z ČSRB⁸⁶ k tomu podotýká: „...pokud stát nevytvoří celý systém sociálního bydlení, pokud se do problematiky bydlení nezapojí Kraje, bude znít pláč nad neplatiči v obcích, bude mnoho rodinných a osobních problémů a někde i tragédií, budou vznikat slumy a budou demonstrace.⁸⁷ A co je nejhorší, začnou se porušovat základní lidská práva a bude se rozšiřovat okruh vyloučených osob. A nikdy se to nevyřeší!“⁸⁸ Dále zde autor uvádí: „Za žádnou cenu se nechceme poučit ze zkušeností zemí, kde trh s byty funguje, i když lze připustit, že to nikde není ideální, ale třeba v Rakousku nebo Německu rozhodně lepší, než tady u nás. Posledním „hitem“ je náhlý zájem o sociální bydlení, ovšem na český způsob.“⁸⁹ Otázkou k řešení je i stanovení povinnosti obcím, řešit tyto problémy „neodkladně“.

Posledním typem řešení pro obce v těchto případech je vystěhování neplatičů. Ale otázkou zůstává nerudovské „kam s ním?“. Tímto krokem jsme se vrátili na začátek problému – dostupnost sociálního bydlení. Snad by se stát mohl přiučit od těch, kteří to již umí řešit.

⁸⁵ www.mpsv.cz

⁸⁶ Česká společnost pro rozvoj bydlení

⁸⁷ Tím autor glosuje situaci ve Šluknovském výběžku.

⁸⁸ Ing. František Nerad: „Sociální bydlení – 2012“. Projev. Strašnice, 27. 9. 2012

⁸⁹ tamtéž

Sociální sféra je jistě nejsložitější oblastí veřejné správy, vlivem neustálých změn podmínek a potřeb systému. „Sociální stát“, za který se Česká republika považuje, má široké možnosti zpracovávání preventivních opatření v sociální oblasti, které svým účinkem zmírní rizika vzniku kritických situací a sociálních patologií ve společnosti. Nelze tvrdit, že zůstávají české kompetentní instituce k problému sociálního bydlení netečné. V roce 2011 zpracoval sociologický ústav Akademie věd ČR „Certifikovanou metodiku garantovaného (sociálního) bydlení“, která byla prezentována a diskutována na mnoha seminářích a konferencích se zástupci Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva práce a sociálních věcí, Svazu měst a obcí, Sdružení na ochranu nájemníků, Občanského sdružení majitelů domů a bytů, veřejného ochránce práv, neziskových organizací, obcí, institucionálních i drobných soukromých pronajímatelů a pojišťovacích společností. Výsledkem úsilí a práce všech těchto zúčastněných stran je řada podnětných materiálů, které jsou vhodné k okamžité realizaci.

Potřebujeme tedy zákon o sociálním bydlení? To určitě ano, ale jen jako součást systému bydlení, který bude upravovat také povinnosti státu, Krajů, obcí, jednotlivých institucí a organizací a v neposlední řadě i samotných vlastníků, pronajímatelů a samozřejmě i nájemníků, včetně jednoznačných sankcí za jejich nedodržování a obcházení.

Každé právo je důsledkem nějaké povinnosti a toto pravidlo musí být nosnou kostrou takového systému. Domnívám se, že tento úkol by měl být řešen za účinné součinnosti sociální pedagogiky, stejně jako realizace jeho legislativních nástrojů. Vedle jiných odvětví je to právě sociální pedagogika, její interdisciplinární pojetí, které nabízí dostatečně širokou platformu poznatků. Kooperací odborníků oboru sociální pedagogika s vládou, zákonodárným sborem a nestátními organizacemi, by došlo k prospěšnému propojení poznatků vědy, zkušeností legislativy a požadavků praxe. Takto vy vznikla kýžená základna dat a informací, které by posloužily ke zpracování skutečně přínosného Zákona o sociálním bydlení. K úspěšné implementaci tohoto zákona disponuje sociální pedagogika opět dostatkem prostoru i odborníků. Proto se domnívám, že sociální pedagogika dokáže již dnes dokonale pokrýt potřeby sociální oblasti života společnosti jak v teoretické, tak i ve výzkumné a praktické rovině. Zbývá jen doufat, že hlasy odborné veřejnosti přimějí kompetentní orgány státu se tímto vážným problémem opravdu seriózně zabývat. Pokud je tato naděje planou, čeká naši mladou republiku v sociální sféře bolestná budoucnost.

3 SOCIÁLNÍ BYDLENÍ V KRAJI VYSOČINA

Kraj Vysočina sestává z okresů Jihlava, Třebíč, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov, Havlíčkův Brod, a „...je pátým největším krajem České republiky s rozlohou 6 769 km². Kraj Vysočina má jednu z nejnižších hustot zalidnění, 75,3 osoby/ km², což je 13. místo mezi kraji v ČR při počtu obyvatel 511 207, žijících v 704 obcích.“⁹⁰

3.1 Potřebnost sociálního bydlení v Kraji Vysočina

Zajímavé je, že 60,6% všech domácností kraje Vysočina žije v rodinných domech, 38,2% v bytových domech, a pouze u 1,2% není místo trvalého pobytu zjištěno.⁹¹ „Oproti celorepublikovým údajům je podíl domácností, žijících ve vlastním domě o 12,7% vyšší, což odpovídá geografickému charakteru kraje.“⁹² Kraj s převážně zemědělskou orientací se od roku 1989 potýká s nezaměstnaností, plynoucí právě z tohoto zaměření. Příchod několika nadnárodních firem sice poskytnul pracovní místa, jejich počet je ale již několik let redukován v důsledku aktuální ekonomické krize. „Průměrná nezaměstnanost v kraji k 31. 10. 2012 překročila hranici 8%.“⁹³ Dlouhodobě nejvyšší nezaměstnaností v kraji trpí okres Třebíč, kde dosáhla v říjnu 2012 téměř 11%.⁹⁴ Republikový průměr⁹⁵ dlouhodobě nedosahuje pouze okres Pelhřimov, okresy Jihlava, Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou tuto hranici překračují.

Počet starobních a invalidních důchodců v kraji činí 109 574⁹⁶, z čehož vyplývá, že každý pátý obyvatel kraje, je již v důchodu. Stejně jako v celé republice, i v Kraji Vysočina se počet osob v důchodovém věku zvyšuje. Spolu s rostoucí nezaměstnaností by tak počet důchodců mohl být základnou zásadním sociálním problémem. Skutečnost, že většina obyvatel kraje bydlí v rodinných domech, toto riziko citelně snižuje. Krajské samosprávy však rizika vzniku problémů, zejména v oblasti bydlení, začaly řešit ještě před jejich akutními projevy. Přes existující zázemí pro vznik sociálních problémů lze konstatovat, že kraj Vysočina, i samosprávy jeho obcí za pomoci Charity a dalších nestátních organizací, zvládají řešit akutní potřeby sociálního bydlení svých občanů vcelku úspěšně

⁹⁰ www.czso.cz/csu/2012edocniplan.nsf/krajpubl/631011-12-r_2012-xj

⁹¹ Sociotrendy: *Analýza potřeb rodin Kraje Vysočina. Výzkumná zpráva*. 2011. s. 35.

⁹² tamtéž

⁹³ <http://mpsv.eures.cz>

⁹⁴ tamtéž

⁹⁵ K 31. 12. 2012 činil 7,37%, ovšem podle nové, zkrslující metodiky MPSV.

⁹⁶ www.czso.cz/csu/2012edocniplan.nsf/krajpubl/631011-12-r_2012-xj

i když mnohdy tak trochu „po svém.“ Otázkou však nadále zůstává aktuální realita v této oblasti.

3.2 Historie sociálního bydlení v Kraji Vysočina

Péče o potřebné má svou tradici v celé České republice a nejinak tomu je i na Vysočině. Z historických pramenů není reálné získat podrobné informace o sociálním bydlení v celém, tehdy Jihlavském kraji, ty bychom mohli získat z již zmiňovaných obecních a městských kronik. Dílčí informace o možnostech sociálního bydlení alespoň v některých městech kraje, jsem získala z knihy Dr. Tvrdoň z roku 1936, kde autor uvádí: „*Jihlava: Spolků 26, ústavů a zařízení 68,...* v kapitole B) uvádí: „*Ústavy a zařízení: Městský sirotčinec Jihlava: 1924, (rok založení), o.(osob)32; Katolický sirotčinec Milosrdných sester sv. Karla Borom., Jihlava: 1886, o. 56; Chudobinec Batelov: 1924, o. 30; Velký Beranov: 1860, o. 8; Brtnice: 1908, o. 24; Měst. Chorobinec a chudobinec Jihlava: 1868, o. 115; Chudobinec Luka nad Jihlavou: 1890, o. 16;*“⁹⁷

Velký podíl na „pěči o chudé“, měly jistě „Ludmily“, zařízení Charity, které se v díle Dr. Tvrdoň vyskytují napříč celou republikou a vedle chudobinců a chorobinců poskytovaly potřebným chudým pomoc i se zajišťováním ubytování. Obce i Charita se tímto způsobem snažily předejít rozvoji bezdomovectví a tuláctví. Například na Třebíčsku bylo provozováno „...⁴⁸ *obecních chudobinců a domků pro chudé ve 44 obcích, majících více, než 1 000 obyvatel.*“⁹⁸ Tehdejší Správní okrsek Moravské Budějovice měl k tomuto účelu: ... „*44 obecních chudobinců a domků pro chudé ve 43 obcích, majících až 1 000 obyvatel.*“⁹⁹ Dalším popisovaným místem je Velké Meziříčí, kde měly opuštěné děti i lidé bez domova tyto možnosti bydlení: „*Opatrovna Velké Meziříčí; Městský sirotčinec Velké Meziříčí: 1901, o. 30; Chudobinec Velká Bíteš: 1869, o. 20; Měřín: 1921, o. 32; Velké Meziříčí: 1897, o. 35; Starobinec Františka Harracha Velké Meziříčí: 1563, o. 12; Městský starobinec Velké Meziříčí: 1931, o. 15.*“¹⁰⁰ Těmito informacemi bohužel výčet těchto zařízení v kraji Jihlavském končí, ale domnívám se, že pro účely této práce podal důležité svědectví o hluboké historii sociálního bydlení v kraji Jihlavském – dnes Kraji Vysočina.

⁹⁷ Tvrdoň, A. *Ústavy, spolky a zařízení pro péči o mládež ochrany potřebnou a chudé*. Praha: Státní úřad statistický. 1936. s. 247, 248.

⁹⁸ tamtéž

⁹⁹ Tvrdoň, A. *Ústavy, spolky a zařízení pro péči o mládež ochrany potřebnou a chudé*. Praha: Státní úřad statistický. 1936. s. 224.

¹⁰⁰ tamtéž

Kolik z těchto zařízení přežilo druhou světovou válku, nelze dohledat, opět by bylo nutné prostudovat desítky obecních a městských kronik, jinde tyto informace již zřejmě nejsou dostupné. Po skončení druhé světové války zavládla i na území kraje Vysočina stejná situace, jako v celé republice. Zmizely Chudobince, Sirotčince, ale byly dál provozovány Ústavy, kde režim segregoval nepohodlné od života většinové společnosti. Tato zařízení byla záměrně lokalizována do odlehlých míst, aby nenarušovala dokonalý obraz rostoucího blahobytu společnosti. Místo chudobinců a starobinců jsme tak měli Domovy – pro důchodce, děti, pro postižené, pro výchovně nezvladatelnou mládež. Nedostatečná sociální práce s těmito lidmi, včetně dalších rizikových skupin, jako například s vězni po návratu z výkonu trestu, nebo s romskou menšinou, nám zanechalo neblahé dědictví, s jehož důsledky se budeme nejen na Vysočině ještě dlouho potýkat.

3.3 Současný stav sociálního bydlení v Kraji Vysočina

Značné zlepšení v kvalitě poskytované sociální péče i v oblasti sociálního bydlení pro potřebné skupiny obyvatel se začalo projevovat po roce 1990, kdy byla nastartována restrukturalizace sociální péče. Byly stanoveny nové standardy bydlení v těchto zařízeních, okruh osob, které mohou využívat různé typy sociálně určeného bydlení, ale také – a to bylo zcela novým prvkem, ceny těchto služeb. Vysokou pozornost a nemalé prostředky zacíлил Kraj Vysočina zejména do rekonstrukcí a výstavby ubytovacích zařízení pro tělesně a duševně postižené osoby a pro seniory. Ani po deseti letech od roku 1989 však nic nenaseďčovalo tomu, že bychom v kraji také potřebovali sociální byty, které by byly alternativou bydlení pro osoby, které ztratí své bydlení i z jiných důvodů. Vzhledem ke skutečnosti, že i na Vysočině většina obecních a městských bytů byla vlastníky prodána jejich obyvatelům, či jiným zájemcům, začíná se rýsovat podstata dnešní absence bytů, které by obce mohly využít k sociálnímu určení.

Nejprve popíši stav v jednotlivých okresních městech: v Jihlavě, která je také krajským městem, v Třebíči, druhém největším městě Kraje Vysočina, ve Žďáře nad Sázavou, Pelhřimově a v Havlíčkově Brodě. Následně poskytnu stručný přehled z krajského pohledu.

JIHLAVA

Na území okresu Jihlava žije 112 281 obyvatel, z toho ve statutárním městě Jihlavě 50 760.¹⁰¹ Znamená to tedy, že mimo statutární město žije 61 521 obyvatel okresu.

Jihlava v oblasti sociálního bydlení disponuje:

15 ti byty zvláštního určení,

19 ti byty zvláštního určení v domech s pečovatelskou službou, které jsou určeny pro zdravotně postižené osoby,

324 byty v domech s pečovatelskou službou – tyto jsou určeny pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby, pokud jim potřebnou péči nemohou poskytnout rodinní příslušníci.

Jednoznačným kritériem, pro toto bydlení je potřeba úkonů pečovatelské služby pro zajištění fyzické a psychické soběstačnosti občanů, s cílem umožnění zapojení do běžného života společnosti.¹⁰²

Z uvedeného je zřejmé, že Jihlava má vyčleněny byty k sociálnímu určení – ovšem pouze pro zdravotně postižené osoby a seniory, kteří souběžně se sociálním bydlením využívají také pečovatelské služby. I když lze chápat důvody, chybí zde vyčlenění bytů, které by sloužily osobám a rodinám, které své dosavadní bydlení ztratily vlivem nepříznivých životních okolností. Dalo by se spekulovat o podmínce - bez vlastního zavinění - , ale tím by bylo znásobeno riziko nárůstu bezdomovectví. I tento sociálně patologický jev se stává ve vyspělé Evropě vážným, neboť jak uvádí Kraus a Hroncová: „Podle statistik vypracovaných v zemích Evropské unie se riziko potenciálního bezdomovectví může týkat až 10% populace.“¹⁰³ O tom, že tento sociální problém týká i Kraje Vysočina, svědčí hloučky lidí, pobývajících ve veřejně přístupných budovách, hledajících zde alespoň na chvíli teplo. Zejména v zimních měsících je pro tyto osoby možnost alespoň krátkého pobytu ve vytopených prostorách vzácností, z důvodu neexistence jiné možnosti. Částečně

¹⁰¹ Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

¹⁰² <http://www.jihlava.cz/mechanismus-hospodareni-s-byty/d-1766/p1=49289>

¹⁰³ Kraus, B. Hroncová, J. *Sociální patologie*. s. 58.

ubytovací službu těmto osobám v Kraji Vysočina poskytuje Charita, v Jihlavě ve dvou zařízeních: *Azylovém domě pro muže a Domově pro ženy a matky s dětmi*.¹⁰⁴

Stále ale není k dispozici nabídka bydlení pro řešení situací v bydlení pro rodiny a osoby, které náhle ztratí kompetence k udržení svého dosavadního způsobu bydlení.

Dlouhodobým problémem pro Jihlavu je zvolna narůstající počet osob, které nikdy nepracovaly. Zatím tato skutečnost není nikterak naléhavou, protože počty těchto osob jsou v řádu desítek. Pokud však město nezačne realizovat preventivní a nápravná opatření hned, tento problém se v průběhu několika let stane stejně neřešitelným, jako kauza Šluknov.

¹⁰⁴ www.jihlava.cz

TŘEBÍČ

Třebíčský okres je druhým nejvíce obydleným v Kraji Vysočina. *K 30. 9. 2012 zde žilo 113 003 obyvatel, z toho 37 781 v Třebíči*¹⁰⁵. Z těchto údajů vyplývá, že dvě třetiny obyvatel okresu žije ve vesnicích a městysech, většinou ve vlastních rodinných domech. Ani bytové domy nejsou na vesnicích výjimkou, ovšem v poměrně nízkém počtu. Mohlo by se tedy zdát, že potřeba sociálního bydlení zde prakticky neexistuje. Je ale nutné uvést, že Třebíčsko obsazuje dlouhodobě nelichotivé první místo v nezaměstnanosti v krajském měřítku, což může být prvkem zakládajícím potřebu sociálně určeného bydlení.

Dokonale propracovaná je na Třebíčsku, stejně jako v celém kraji, sociální péče o osoby zdravotně postižené a lze hovořit i o vysoké úrovni těchto služeb včetně bydlení pro seniory. Vedle obcí jsou důležitými poskytovateli místní Charity, které pamatují na potřeby bydlení zdravotně, i sociálně znevýhodněných osob.

Z materiálů města¹⁰⁶ se můžeme dočíst, že jeho prioritou opatření č. 5 v sociální oblasti je: *Vytvoření koncepce sociální bytové politiky města Třebíče*.¹⁰⁷ V opatření č. 5 se dočteme, že město: *provede analýzu potřeb uživatelů a poptávku uživatelů po zařazení do programu tréninkového bydlení v zařízeních poskytovatelů sociálních služeb*.¹⁰⁸ V opatření č. 7: *Vytvoření azylových lůžek pro ženy a otce s dětmi a hygienického servisu pro ženy*. Opatření č. 8 : *Podpora krizové intervence a zřízení lůžek okamžité pomoci*.¹⁰⁹

I když město má k dispozici tři Domovy pro důchodce, Charitou provozovanou Azylovou ubytovnu pro muže i Domov pro matky s dětmi, typy bydlení, jmenované v opatřeních „Prorodinného programu“, městu stále chybí. Dlouhodobě vysoká nezaměstnanost na Třebíčsku spolu se zvyšujícím se počtem seniorů, by měla město motivovat k vyšší prevenci sociální exkluze a riziku rozšíření bezdomovectví svých občanů. Bezpochyby by pomoc městu měl poskytnout stát vyšší finanční dotací právě do oblasti účelného sociálního bydlení.

Prorodinný program města také počítá s řadou opatření na posílení sociální intervence, sociálního poradenství a v neposlední řadě i opatření, která pomohou sociálně vyloučeným osobám k integraci do běžné společnosti. Zdá se, že Třebíč vykročila tím správným směrem.

¹⁰⁵ Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

¹⁰⁶ www.trebic.cz :Program prorodinné politiky města Třebíče na roky 2013-2015.

¹⁰⁷ www.trebic.cz : Program prorodinné politiky města Třebíče na roky 2013-2015. s. 74.

¹⁰⁸ Tamtéž. S. 81.

¹⁰⁹ Tamtéž. S. 84.

HAVLÍČKŮV BROD

Počet obyvatel okresu je 95 102 obyvatel, z toho jich ve městě Havlíčkův Brod žije 23 723.¹¹⁰

Ani tato oblast kraje nezaostává v rozsáhlé péči o své zdravotně postižené a seniory. Disponuje několika možnostmi sociálního bydlení pro tyto osoby, které jsou na vysoké úrovni. Také Havlíčkův Brod má zpracován „*Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb*“¹¹¹, ve kterém počítá s dalším rozvojem sociální oblasti pro své potřebné občany. Vedle vynikající péče o postižené spoluobčany a o seniory v Domově seniorů a v Domově s pečovatelskou službou, však opět chybí systém možností poskytnutí bydlení pro osoby, které k jeho udržení ztratily kompetence pro nedostatek finančních prostředků, nebo vlivem těžké životní situace. Jako ve všech okresech kraje, i zde je tato alternativa skryta příkladně v poskytování azylového bydlení. Důvod je zřejmý: obce neznají výši poptávky po takovém bydlení a nemají k dispozici finanční prostředky, které by do něj mohly investovat. Proto se mi jeví postup Třebíče – *provedení analýzy potřeb uživatelů a poptávky po zařazení do programu tréninkového bydlení*¹¹², prvním konstruktivním opatřením, které povede k vytvoření funkčního systému sociálního bydlení. Snad by bylo možné jej ještě rozšířit o průzkum mezi dlouhodobě nezaměstnanými a osobami dlouhodobě pobírajícími sociální podporu. Tyto informace by přinesly celistvý obraz potřeb sociálního bydlení.

I v Havlíčkově Brodě a jeho bývalém okresu je Charita velmi vyrovnaným partnerem místní samosprávě, zejména v realizaci programů pečovatelské služby, provozování Charitního domova pro matky s dětmi, bytů sociální rehabilitace a celé řady ambulantních zájmových klubů se sociálním zaměřením. Ani Charita zde však nemá k dispozici byty, které by mohla nabídnout širšímu okruhu potřebných. Opět musím podotknout, že prioritní je zpracování průzkumné analýzy potřebnosti sociálních bytů.

Svou tradici má na Vysočině systém sociálně pečovatelských služeb FOKUS, kam patří i „Chráněné bydlení“ v Havlíčkově Brodě. Cílovou skupinou jsou osoby s onemocněním z okruhu psychóz a osoby s neurotickými poruchami.¹¹³ Tento typ bydlení je časově omezen na dobu tří let, po kterou má jeho obyvatel za odborné pomoci získat potřebné

¹¹⁰ Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

¹¹¹ <http://www.muhb.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-ve-meste.....>

¹¹² www.trebic.cz :Program prarodinné politiky města Třebíče na roky 2013-2015. s. 81.

¹¹³ File:///F:/Středisko Havlíčkův Brod Chráněné bydlení – FOKUS Vysočina.htm

dovednosti a znalosti ke zvládnutí samostatného bydlení. I tento způsob je možné rozšířit i na stále přehlížené skupiny osob trpící finanční nedostatečností.

PELHŘIMOV

Specifický okres, zejména svou polohou, která je nejbližší Praze a tudíž i pracovním místům. Dobrá dopravní dostupnost dlouhodobě udržuje nezaměstnanost v tomto okrese na minimálních hodnotách. Pelhřimovsko má *nejnižší počet obyvatel, 72 407, z nichž 16 339 žije v Pelhřimově.*¹¹⁴

I Pelhřimovsko má velmi dobře propracovaný systém sociálních služeb a pomoci zejména pro: „Děti, mládež a ohrožené skupiny, duševně nemocné, osoby s mentálním a kombinovaným postižením, seniory a zdravotně postižené,¹¹⁵ pro které jsou vytvořena pobytová zařízení, včetně tréninkového bydlení, určeného zejména pro nácvik samostatného bydlení pro duševně nemocné osoby s dobrou predikcí samostatného života.

Velmi aktivně, stejně jako v ostatních okresech, si na poli sociální péče počíná Charita se svými zařízeními, i poradenskou a pečovatelskou činností. Spolupráce městských samospráv a Charity s dalšími neziskovými organizacemi, přinesla sociální oblasti v kraji nebyvalý rozvoj. Je předností všech samospráv v kraji, že se za asistence kraje naučily zpracovávat kvalitní sociální projekty, umožňující čerpání nemalých prostředků z Evropských fondů, které podstatnou měrou pomáhají budovat systém sociálně zaměřených zařízení a institucí. Snad by i Pelhřimovu pomohla rozšířit nabídku sociální intervence analýza potřebnosti sociálního bydlení pro ty osoby, které si nemohou pořídit a udržet bydlení vlastními silami. Poptávka po užívání sociálních bytů se zatím ve většině obcí neprojevila nikoli proto, že neexistuje, ale z důvodu sanace alespoň základních finančních zdrojů na bydlení systémem příspěvků na bydlení státem. Aplikací tohoto sociálního systému člověk vždy dosahuje nejen příjmu ve výši životního minima, ale i nárok na příspěvek na bydlení, pokud jeho náklady převyšují 30% všech disponibilních příjmů. Poskytování tohoto příspěvku je omezeno dobou 84 měsíců v období posledních 10 let. Toto omezení neplatí pro osoby starší 70 ti let a osoby se zdravotním postižením, bydlící v pro ně upravených a jejich zdravotnímu stavu vyhovujících bytech.¹¹⁶

¹¹⁴ Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

¹¹⁵ <http://www.mestopelhřimov.cz/zarizeni-poskytující-socialni-sluzby/ds-1...>

¹¹⁶ www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora

ŽĎÁR NAD SÁZAVOU

Počtem obyvatel největší okres v kraji, se 118 679 obyvateli, z nichž 22 275 žije ve Žďáru nad Sázavou.¹¹⁷

Město disponuje Azylovou ubytovnou pro muže a Domovem pro seniory „Dům klidného stáří“.¹¹⁸

Mimo tato ubytovací zařízení má město rovněž široce zpracované služby sociální péče pro všechny potřebné skupiny obyvatel. I ve Žďáře velmi dobře funguje využívání Evropských sociálních fondů pro vytváření kvalitního systému sociální péče. Ani zde ovšem není do tohoto systému zapracována možnost sociálně určeného bydlení pro osoby, které se dostanou do těžké životní situace, v důsledku které přijdou o schopnost udržet si své dosavadní bydlení. Otázkou je, zda vůbec tato oblast takové bydlení potřebuje. Ze statistických údajů totiž vyplývá, že drtivá většina obyvatel okresu žije v rodinných domcích, tedy ve svém. K získání těchto informací by opět byla potřebná analýza potřeby.

Na poli sociální péče i na Žďársku hraje důležitou roli církevní Charita, která mimo řady ambulantních a klubových aktivit provozuje i Domov pokojného života v Nížkově. Zde nachází ubytování a pečovatelské služby zdravotně postižení občané, i osoby v těžkých životních situacích, které nedokážou sami zvládnout. Aktivity Charity jsou určeny všem obyvatelům napříč celým věkovým spektrem. Velmi důležitým prvkem v práci Charity je dobrovolnictví, bez kterého by její rozsah služeb byl zcela jistě užší.

Život obyvatel horských oblastí, ke kterým se řadí i Žďárské vrchy, byl vždy specifickým naprostou samozřejmostí mezilidské solidarity, ochoty pomoci potřebnému člověku. V kontextu současného stavu těchto nezbytných prvků mezilidských vztahů je často i životně důležité se k nim s pokorou a úctou vrátet.

¹¹⁷ Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

¹¹⁸ <http://www.socsluzby.sattnet.cz/lev.html>

3.4 Kraj Vysočina

„Financování provozu sociálních služeb se skládá z několika významných zdrojů. Jedná se o úhrady klientů, dotace MPSV a dotace kraje, a u některých služeb také dotace obcí, nebo úhrady z fondů veřejného zdravotního pojištění.“¹¹⁹

Výraznou finanční podporu budování sociálně určených zařízení v Kraji Vysočina poskytuje i Ministerstvo pro místní rozvoj. „V roce 2012 získal kraj dotaci na výstavbu, nebo přestavbu bytů pro důchodce a sociálně slabé, kterou obdrží osm menších měst a obcí, a které si rozdělí asi 21 milionů korun. Největší počet podporovaných bytů, deset, vybuduje Svratka na Žďársku. Ve Stříteži na Třebíčsku bude do jara 2013 postaven dům s osmi byty pro důchodce, na které stát přidá 4,8 milionu korun. Podle statistiky ministerstva pro místní rozvoj bylo na Vysočině od roku 2003 postaveno kolem 200 státem podporovaných bytů.“¹²⁰

Jak dokazují uvedená fakta, zařízení sociální péče jsou na Vysočině v centru pozornosti obecních samospráv i vedení kraje. Prioritou zůstává úspěšné zpracovávání projektů, které umožňují kraji dlouhodobě čerpat finanční prostředky ze strukturálních fondů EU. Za pomoci těchto prostředků byly postaveny i domky pro osoby se zdravotním postižením v Náměšti nad Oslavou ve Velké Bíteši, které již slouží svým obyvatelům. Úspěšně realizovaným projektem je také program „*Podpory vybraných sociálních služeb na území kraje Vysočina – individuální projekt*“¹²¹, kterým kraj získal finanční podporu na výstavbu Azylových domů, Domů na půl cesty a Domů sociální rehabilitace. Umožnil také rozšíření služeb intervenčních center, nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, nebo terénních programů. Jak je zřejmé z těchto informací, sociální péče o znevýhodněné osoby je v Kraji Vysočina skutečně na vysoké úrovni. K realizaci projektů sociálního bydlení pro další skupiny potřebných osob je ale nutná jejich legislativní úprava. Zbývá jen doufat, že zákonodárci pochopí aktuálnost potřeby sociálního bydlení i pro zdravé osoby se sociálním handicapem, žijící v bytové nouzi, a vydá brzy Zákon o sociálním bydlení, jak jej navrhuje nevládní instituce. Tímto krokem by se otevřely nové možnosti pro práci krajských i obecních samospráv v této citlivé oblasti. Vývoj ekonomiky v naší republice a tíživá

¹¹⁹ www.vysocina.cz : Petr Krčál, radní pro sociální věci: *informace o financování sociálních služeb v roce 2012*.

¹²⁰ <http://aktualne.cenrum.cz/domaci/regiony/vysocina/clanek.phtml?id=74>

¹²¹ <http://www.kr-vysocina.cz/uvodni-informace-o-projektu/d-4024436/pl..>

finanční situace tisíců rodin vypovídá o potřebě neodkladného řešení, které by zabránilo otevření nové, tentokrát sociální krize.

Pojem sociální bydlení má ve své podstatě i časové určení. Pro některé osoby a rodiny v akutní bytové nouzi může být adekvátní potřeba této služby postačující v řádu několika měsíců, které rodina potřebuje k vyřešení své situace. Delší dobu, rok i více, může potřebovat rodina, nebo jednotlivec ke zvládnutí složitější životní situace, která je determinována například nalezením nového zaměstnání, získání kompetencí ke zvládnutí samostatného života po rozpadu rodiny, a podobně. Trvalou potřebu sociálního bydlení lze předpokládat zejména u osob se zdravotním postižením. Ta je dnes již zajišťována Domovy s pečovatelskou službou a Tréninkovým bydlením, které mohou být přestupním místem pro osoby, které se dobře adaptují na samostatný život. Opomíjenou skupinou však stále zůstávají osoby a rodiny, které zejména díky razantnímu propadu finančních příjmů ztratí kompetence k udržení svého dosavadního bydlení. Stejně opomíjeni jsou i senioři, kteří již nezvládají platit deregulované nájemné v nájemních bytech a jsou natolik soběstační, že nechtějí jít bydlet do Domovů pro seniory. Pro tyto skupiny – početně se stále rozrůstající, zatím alternativa bydlení prakticky není. Počty Domovů pro seniory podle okresů:

- Jihlava – 9: Nová Říše, Třešť, Telč, Kamenice nad Lipou, Luka nad Jihlavou, Polná, Nezdenice, Jihlava-Lesnov
- Žďár nad Sázavou – 9: Mitrov-Strážek, Velká Bíteš, Velké Meziříčí, Čížkov, Mitrov- Strážek, Žďár nad Sázavou, Bystřice nad Pernštejnem, Vír, Dolní Rožínka
- Třebíč – 7: Náměšť nad Oslavou 2x, Třebíč 3x, Kojatice, Diakonie Myslibořice
- Pelhřimov – 6: Žirovnice, Humpolec, Nová Cerkev, Humpolec, Pacov 2x
- Havlíčkův Brod – 5: Světlá nad Sázavou 2x, Havlíčkův Brod 3x.¹²²

Celková kapacita těchto Domovů je cca 1 500 osob. Část těchto zařízení poskytuje i pečovatelskou službu.

¹²² Informace poskytnuta vedoucím odboru sociálních věcí Kraje Vysočina.

Počty startovacích a chráněných bytů není snadné dohledat z důvodu měnících se účelů tohoto bydlení a neexistence statistických údajů. Tyto byty pro zdravotně postižené osoby jsou v Kraji Vysočina v řádu desítek, byty pro mladé začínající rodiny taktéž. Pozitivní skutečností je neustálé rozšiřování počtu nově budovaných bytů, limitované pouze dostatečnými finančními možnostmi jejich zřizovatelů.

V letech 2003 – 2012 byly vyplaceny okresům Kraje Vysočina Ministerstvem pro místní rozvoj tyto dotace na výstavbu podporovaného bydlení:

Havlíčkův Brod – 550 000Kč,

Jihlava – 1 300 000Kč,

Žďár nad Sázavou – 4 660 319Kč,

Třebíč – 6 550 000,

Pelhřimov – 7 350 000Kč.¹²³

V rozmezí deseti let bylo Kraji Vysočina poskytnuto MMR¹²⁴ celkem 20 410 319Kč. Je-li průměrná roční dotace státu ve výši cca 2 milionů korun dostatečná, lze pochybovat, zejména když uvažíme dnešní ceny stavebního materiálu, energií, pohonných hmot a dalších komodit spotřebovávaných při stavbě.

O tom, že tyto prostředky byly účelně využity, svědčí i předešlé informace v této kapitole. Je dokonce legitimní tvrdit, že každá dotace státu do vybudování sociálních bytů má dvojitý přínos. V první linii pomůže vyřešit těžkou sociální situaci potřebným lidem a ve druhé přinese pracovní místa pro nezaměstnané. I když výnos z daní, odvedený z příjmů takto zaměstnaných osob není nijak závratný, je příjemným zakončením práce do obecního, nebo městského rozpočtu.

V Kraji Vysočina jsou statisticky prokázány počty bezdomovců v řádu desítek, tento problém tedy pro kraj není nikterak zásadním. Skrytým a stále narůstajícím je ale problém skrytého bezdomovectví. Hradecký rozlišuje čtyři základní formy bezdomovectví:

¹²³ www.mmr.cz

¹²⁴ Ministerstvo pro místní rozvoj.

„Lidé bez střechy“ – kteří spí venku, nebo přespávají v noclehárnách, tj. zjevné bezdomovectví.¹²⁵

„Lidé bez bytu – ubytovaní s podporou, tj. skryté bezdomovectví“.¹²⁶

Sem zcela jistě můžeme zařadit i stále narůstající skupinu osob, které mají své trvalé pobyty hlášeny na příslušných obecních a městských úřadech, avšak skutečné místo pobytu většinou není známo. Tento rozmáhající se způsob nabytí trvalého pobytu je stále častěji zneužíván k nekalým praktikám. Je využíván osobami, které se snaží zmanipulovat informace o svých majetkových poměrech, skrývají se před dosahem exekutorů, nebo dokonce ovlivňují vlastní skutečnou ekonomickou situaci v neprospěch svých bývalých manželek a jejich společných dětí. Nemajetnému otci je zpravidla vyměřeno pouze symbolické výživné na děti. Důsledek takového zavržení hodného jednání opět dotvoří začarovaný kruh v situaci, kdy matka s dětmi z důvodu neplacení výživného otcem nemá možnost udržet dosavadní bydlení a stane se potřebnou pomoci.

„Nejisté bydlení – bydlení v provizoriu, dočasné, pod násilím“.¹²⁷

Nejistým lze nazvat především „zapůjčené bydlení“, čili pronájmy bez smlouvy. Tisíce osob a rodin takto bydlí, své trvalé pobyty mají hlášeny u rodičů, nebo na obecních úřadech a denně se bojí vypovězení z bytu majitelem.

„Nevyhovující bydlení – nestandardní, nevhodné, neobyvatelné, přelidněné.“¹²⁸

Do této skupiny bydlení patří jistě již zmiňované ubytovny, jejichž majitelé, nebo pronájemci poskytují ubytování zejména lidem, pobírajícím sociální dávky. Ty pak sice umožní ubytování potřebným a jejich ochranu před životem bez střechy nad hlavou, jejich hlavním účelem je ale obohacení „podnikavců“ na úkor ubytovávaných, i nás všech.

Krajská samospráva spolu s městskými se snaží získat nejen prostředky k zajištění sociálně určeného bydlení pro potřebné, ale také hledá řešení a zkušenosti u jiných subjektů.

Ke vzájemné výměně zkušeností a informací institucí a zařízení, zabývajících se tématem sociálního bydlení i bezdomovectví, slouží pořádání seminářů a jednání i k řešení

¹²⁵ Hradecký, I. A kol. *Definice a typologie bezdomovectví*. s. 23.

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ Tamtéž

procesních záležitostí. Četná jsou i projednávání možností realizace výstavby, nebo rekonstrukce sociálně určených bytů se členy samospráv a pracovníky sociálních odborů z jiných krajů. Tato vzájemná výměna zkušeností je realizována i se zahraničními partnery, nejčastěji se zástupci Slovenské republiky. Již jsme se naučili žít odděleně, v samostatných republikách, ale stále se vzájemně umíme překvapit. Dnem účinnosti „Nového zákona o dotáciach na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní“, nás Slovensko nejen překvapilo, ale i předběhlo. Tento zákon ale opravdu především upravuje „dotácie na rozvoj bývania“ jak stojí v jeho názvu, pouze velmi stručně a domnívám se, že nedostatečně se zabývá stanovením pravidel sociálního bydlení.

§ 21 tohoto zákona říká:

Sociálne bývanie je bývanie obstarané s použitím verejných prostriedkov určené na primerané a ľudsky dostojné bývanie fyzických osôb, ktoré si nemožu obstarat' bývanie vlastným pričinením a splňajú podmienky podľa tohto zákona. ...¹²⁹

V § 22:

Sociálne bývanie v byte je bývanie poskytované oprávnenej fyzickej osobe v byte, ktorého podlahová plocha neprevyšuje 80m² pre byt bežného štandardu alebo 60m² pre byt nižšieho štandardu.¹³⁰

Slovensko tedy svůj zákon o sociálním bydlení má. Jeho prostorové omezení je radikálně odlišné od naší, české úpravy. Slovenskem určená maximální podlahová plocha sociálního bydlení, je standardní pro naše panelákové byty, i pro byty ve starší bytové zástavbě. Potud je tedy slovenský zákon srozumitelný.

Dále upravuje tento zákon „Podmienky a rozsah poskytovania sociálneho bývania“, podmienky pridelovania a výpočet životného minima, používaný pre účely poskytnutia sociálneho bytu“.¹³¹

Domnívám se, že pouhé dva paragrafy v devíti odstavcích nemohou obsáhnout tak širokou problematiku, jakou sociální bydlení bezesporu je. Vypracovaný návrh Zákona o sociálním

¹²⁹ Zákon č. 443/2010 Z.z., z 26. októbra 2010 o dotáciach na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní.

¹³⁰ Tamtéž

¹³⁰ Tamtéž

bydlení OSMD¹³² je daleko obsáhlejší, podrobnější, z mého laického pohledu upravující velmi dobře možné komplikace i sankce za jeho porušení. Slovenská úprava se mi jeví jako příliš stručná, bez preventivních a sankčních možností.

Případná komparace návrhu zákona o sociálním bydlení z dílny OSMD¹³³ a Slovenské verze, by zřejmě vyzněla v český prospěch. Kvalitní návrh zákona máme, co nám ale chybí, je vyšší aktivita soustředěná na jeho uvedení do života kompetentními orgány. Rozvoj sociálního bydlení u nás tak dále umožňují kvalitní projekty, realizované za pomoci ESF.¹³⁴

Prospěšnost implementovaných projektů na výstavbu sociálních a startovacích bytů nejen v Kraji Vysočina nelze zpochybňovat, podle Luxe ale celkový systém své zásadní nedostatky má: *„Lokální programy zaměřené na zvýšení dostupnosti nájemního bydlení pro mladé lidi a mladé rodiny s dětmi v ČR jsou charakteristické velkou roztržitostí podmínek; výběr pro přidělení startovacího bydlení v převážné většině probíhá ad hoc a nikoliv na základě průběžně doplňovaného pořadníku, kam by se žadatel mohl zapsat v libovolnou chvíli. Ve většině případů převyšuje poptávka nabídku. Z rozsahu přidělených bytů je zřejmé, že se jedná o velmi omezenou nabídku a pouze dočasnou pomoc.“*¹³⁵

Mladé rodiny jsou dnes členy dvou ohrožených skupin: sami takovou skupinu tvoří a jsou součástí (alespoň část) skupiny obyvatel s nízkými příjmy. Další rizikovou skupinou jsou bezesporu lidé odkázaní na sociální dávky a senioři. Že tyto skupiny jsou skutečně nejvíce ohroženy, udává i M. Kadlecová: *„Nejohroženější skupinou domácností z hlediska míry zatížení tržním nájemným jsou ve všech krajích domácnosti zcela nebo částečně závislé na sociální pomoci státu starobní důchodci.“*¹³⁶

Je tedy skutečně nejvyšší čas ke zpracování koncepce sociálního bydlení a na jejím základě vypracování kvalitní právní normy. *Koncepce by měla reflektovat Rozdělení cílových domácností do dvou skupin: 1/ domácnosti s nedostatečnou kompetencí k udržení*

¹³² Občanské sdružení majitelů domů a bytů.

¹³⁴ Evropské strukturální fondy.

¹³⁵ Lux. M. *Moderní nástroje sociálního bydlení pro mladé rodiny jako nepřímá podpora růstu porodnosti*. s. 37.

¹³⁶ Kadlecová. M. Vařejková. H. *Zvýšení variability bytového fondu*. s. 5.

nájemního bydlení; 2/ domácnosti pro něž je tržní bydlení bez pomoci nedosažitelné, ale mají dostatečnou kompetenci k udržení nájemního bydlení s pomocí státu.¹³⁷

Kraj Vysočina v problematice dostatečnosti sociálního bydlení profituje ze skutečnosti, že většina obyvatel kraje žije ve svých rodinných domcích, nebo bytech. Privatizační zásahy a vleklé ekonomické problémy ČR však mají za následek útlum průmyslu v odvětvích, která jsou na Vysočině tradiční, jako stavebnictví, zemědělství, strojírenský a textilní, či obuvnický průmysl. Tento útlum znamenal úbytek tisíců pracovních míst, která byla roztržena částečně do oblasti služeb, částečně do soukromého podnikání. Přesto ale zůstal vysoký podíl těch bývalých zaměstnanců, kteří již své trvalé, či alespoň občasné pracovní místo nenašli. Jsou tak odkázáni na sociální pomoc státu, nebo využili možnost institutu předčasného důchodu. Obě možnosti však znamenají trvalé snížení disponibilních příjmů, které mohou znamenat i základ problémů s hrazením nákladů bydlení.

I Kraj Vysočina by tedy účinnost Zákona o sociálním bydlení, který by poskytnul nové moderní nástroje a striktní pravidla pro budování poskytování tohoto typu bydlení, jistě uvítal.

¹³⁷ Lux. M. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením-mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. s. 51.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DROBNÉ ŠETŘENÍ MEZI OBYVATELI SOCIÁLNĚ URČENÉHO BYDLENÍ V KRAJI VYSOČINA

Metody použité při šetření

Při zpracování tohoto sociálního tématu jsem zvolila metodu kvalitativního šetření,¹³⁸ za použití polo standardizovaných rozhovorů. Při těchto rozhovorech jsem získala odpovědi obyvatel různých typů bydlení se sociálním určením na jeho *dostupnost, důvody pobytu, rodinnou i osobní sociální situaci a spokojenost s tímto bydlením*. V závěru každého rozhovoru provedu krátké shrnutí poznatků a subjektivních pocitů z rozhovoru.

Cíle šetření.

Prioritním cílem bylo slyšet názory obyvatel sociálního bydlení na reálné možnosti jeho získání, kvalitu užívaného sociálního bydlení, identifikaci osob či institucí, které jim podaly pomocnou ruku, finanční dostupnost bydlení a dostatečnost jejich příjmů i na soukromé aktivity a důvod jejich pobytu v těchto zařízeních.

Polo standardizované rozhovory byly vedeny s obyvatelem Domova s pečovatelskou službou, Domova pro seniory, Azylového domu, Domova pro matky s dětmi a také s uživateli bytu, který je postavený za pomoci dotace, čili podle našeho právního řádu jediného oficiálně definovaného sociálního bydlení.

Z důvodu ochrany osobních údajů a zamezení identifikace osob ze svého šetření v terénu nepoužívám jména, ani místo jejich pobytu. Uvádím pouze typ sociálního bydlení a věk.

4.1 Obyvatelka Domova pro seniory, 73 let

Při získávání souhlasu seniorky k rozhovoru jsem nezaznamenala jakékoli problémy. Paní, kterou jsem oslovila na zahradě Domova pro seniory, neměla žádné zábrany před společným povídáním. Setkaly jsme se třikrát, vždy na cca hodinu. Povídání s ní bylo pro mne opravdu zážitkem, díky jejímu všeobecnému přehledu a bohatých vědomostí o umění, zejména o malířství. Pracovala více než dvacet let v Muzeích. Prostory jednoho zámku mi popisovala tak detailně, že jsem měla pocit, že ta místa znám. Bylo radostí vidět tu paní,

¹³⁸ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum*. s. 48, 49.

jak se při povídání o této práci celá rozzáří a detailně mi vysvětluje mnou nepoznaná tajemství života v umění. Dodnes nejvíce miluje díla malíře Antonína Slavíčka a jeho syna Jana. V pokoji v Domově má jeho reprodukce, originály mají její děti – aby se jí v Domově neztratily.

Paní se narodila v roce 1940, jako třetí dítě – a první dcera do rolnické rodiny. Její otec byl čtyři roky vezněn za rozvracení republiky při zakládání zemědělských družstev. Těžce o tom mluví, dodnes jí vzpomínky tíží. Vystudovala Gymnázium a začala pracovat jako administrativní síla. V roce 1965 se vdala a měla své dvě děti, dceru a syna. Když děti odrostly a začaly samostatně žít, hledala práci, která by byla blízko její lásce – umění. Nalezla ji v Muzeu. Proč je dnes tato paní obyvatelkou Domova pro seniory? Je plně soběstačná, zdraví jí slouží dobře „až na ty bolavé nohy“ jak říká, s manželem postavili rodinný dům, ve kterém spokojeně žili a kde také její manžel zemřel. Je tato paní spokojená v Domově? Postačuje jí její příjem na pokrytí poplatků a léků? Kdo jí vlastně toto bydlení zařídil? Odpovědi jsem získávala postupně, neboť byly pro paní bolestné.

Přepis rozhovoru je výtahem pasáží s odpověďmi na otázky uvedené v cílech tohoto šetření.

Pro označení tazatele používám písmeno D (dotaz), pro označení dotazovaných písmeno O (odpověď).

D: „Moc ráda poslouchám Vaše vyprávění, je velice zajímavé a Vy jste velmi dobrou vypravěčkou. Přímo vidím Vaši radost, když hovoříte o práci v Muzeu!“

O: „Manžel mě podporoval, věděl, že mě práce v kanceláři nebaví. Začala jsem v archivaci, to si musel projít každý, aby se seznámil s provozem, artefakty a tak. Pak jsem se vypracovala až na samostatnou referentku výstav a to už byla jiná práce. Bylo to krásných dvacet let! Když mi pak najednou muž zemřel, přestalo mě bavit všechno, všechno. Bez něj svět neměl cenu. Vnoučata byly to jediné, co mě drželo. Jinak nic.“ (zamyslí se, jako by přemýšlela, jestli něco důležitého nezapomněla.)

D: „Vnoučata Vám pomohla tu bolest překonat?“ (sedím proti ní a ona mě drží za ruku.)

O: „Kdyby jim rodiče nebránili, bylo by to tak, jak to vždycky v naší rodině bývalo. Ale se snachou jsme se neměly rády, byla vypočítavá a zlá. A dcera? (opovržlivě se ušklíbne) Ta, místo aby mi aspoň trochu pomohla, přijela, promluvila, - začala mě přesvědčovat, že ten barák je zbytečný přepych pro jednoho, že to stejně neutáhnu a že nemá čas tam se mnou

pořád být. Třeba ani okna mi aspoň před svátky neumyla, to mi pomáhala sousedčina holka, abych nespadla. I záclony mi vyprala, pověsila, ta mi moc pomáhala. Jo, od dětí člověk nemá nic čekat, jinak se hodně zklame.“

D: „Kde se stala chyba, kdy se její chování začalo tak měnit, vždyť jste říkala, že jste spolu vycházely krásně?“

O: „Když se vdala a pak se narodila vnučka, bylo ještě vše v pořádku. Když jí byly tři roky, narodil se jim mrtvý chlapec. Od té doby se z mé dcery stal jiný člověk. Moje sestra taky přišla o dítě, vím, co to je. Ale ona nezahořkla, žila dál. Dcera pak otěhotněla znovu a narodila se jim dcerka. Jenže její muž chtěl syna, ale ona už další dítě nechtěla.

D: „A dcera to nesla tak těžce, že se zlobila na celý svět?“

O: „Ona to pořád těžko nese, ale to už není bolest, to je vztek, ona je zlá na všechny, i na mě, i na psa, co má, no na všechny. Jsou sice s mužem spolu, ale jen tak, aby se neřeklo. Všichni okolo vědí, jak to tam je.“

D: „Tak jste odešla sem, do Domova, protože nechcete být odkázaná na pomoc cizích lidí?“

O: „Ale kdepak, já bych to doma zvládla, je tam jen pár schůdků, všechno u nosu, jak říkával nebožtík muž, to dcera chtěla ten barák prodat! Že nemá čas tam jezdit, že je to drahý a ceny všeho rostou, tisíc důvodů... proč to prodat. Co já se naplakala, naprosila, ale nic! Prý má s bráchou svůj podíl a ten si prodají. No a tak to začalo.“

D: „Co na to říkal syn?“

O: „Prosím Vás, ten? Ta jeho semetrika by ho snad vykopala z jeho vlastního domu, kdyby to prodat nechtěl, vždyť to byly nějaké peníze, co za to mohli dostat!“

D: „Neuvažovali třeba o tom, že Vám koupí za peníze z domu garsonku ve městě?“

O: „Ba ne, těm děvčatům nešlo o starou bábu a o to, co by chtěla, těm šlo jen o peníze! Dceři proto, že si myslela, že tím udrží doma toho svého a snaše proto, že sama neuměla hospodařit a pořád měla málo.“

D: „Toto bydlení Vám tedy našli oni?“

O: „Ono to nakonec dopadlo tak nehezky, že se až stydím o tom mluvit, ale Vám to řeknu, Danuško. (začala mi říkat jménem, což je pro mne ohromná pocta a důkaz důvěry) Snacha dala synovi nůž na krk, buď prodáš a bábu dáš někam do domova, nebo odejdu! A dcera?“

Sama mi přijela sbalit věci, že půjdu bydlet dotam je taky Domov, ale ten charitativní, je to tam neútulný, starý, žádný život kolem, nemáte kam jít, samý obrázky svatých – a to ještě tištěný, no, tam jsem za nic na světě nechtěla bydlet, byla jsem tam jednou s jednou kamarádkou za její maminkou. Tak jsem to dcerunce i synovi řekla – tam ne! Poprvé v životě jsem stála proti svým vlastním dětem, jako by to byli moji nepřátelé. Styděla jsem se za jejich slabost a drzost a tak jsem to na ně všechno vykřičela! Ten křik slyšela sousedka, tak přiběhla – zrovna ve chvíli, kdy se mi udělalo zle, a omdlívala jsem. Pak jsem se vzbudila v nemocnici, na hadičkách, mezi přístrojema, u mě seděl nějaký doktor s rouškou a držel mě za ruku. Když jsem otevřela oči, řekl mi „vítejte zpět!“. To jsem se znovu narodila, měla jsem těžký infarkt, ono to srdíčko mě občas zlobilo, ale tentokrát to bylo zlé.“

D: „A co děti?“

O: „No, přijely, to ano, omlouvaly se, plakaly, prosily, taky jsem je vyděsila. Ale já jsem už věděla, že to dobré nebude. Jen jsem nevěděla, co mám dělat, jak to celé vyřešit?“

D: „Našel se někdo, kdo Vám poradil, pomohl?“

O: „Nakonec jsem měla štěstí na dobrého člověka. Jednou mi bylo nějak víc smutno a tak jsem si poplakala, no a přišla sestřička, a že proč pláču, co pro mě může udělat, tak jsem jí to řekla. Pak za mnou přijely děti, a šli jsme k panu doktorovi a on mi sám řekl, že pokud budu chtít do Domova, že mi pomůžou, ale pokud ne, že není důvod, abych nemohla bydlet sama, když mám vedle tu sousedku, co mi občas pomáhá. Ale já jsem se už nechtěla hádat a trápit, tak jsem řekla, že chci, ale ne do A tak jsme domek prodali, ale dobrým lidem, starají se o něj a jsou tam šťastní, pozvali mě na návštěvu. No a pak mi nabídli tady to volné místo, tak jsem tu. Ten pokojík je malinký, já byla zvyklá na velké místnosti, ale už jsem si zvykla.“

D: „Je to krásný pokoj, útulný, ještě to tu voní novotou! Je tu drahé bydlení?“

O: „Já platím i s obědy 13 000, ono to není málo, ale mě ještě zůstane něco na útratu, tak si s děvčaty zajdeme na kapučíno, nebo na čokoládu se zákuskem, nebo do divadla, zatím na to mám. Taky vnoučatům občas nějakou tu padesátikorunu dám, když přijdou, ale dcera tu byla naposled před rokem a syn „na zapřenou“ v srpnu. Jinak sem nejdu. Proč taky, když dostali peníze z tátova dědictví? To nevědí, že jsem pomáhala vnoučatům na škole, oběma! A co jim je do toho! Až umřu, ať si dělají, co chtějí! Já jsem nechala manželovi udělat krásnej pomník, a mám tam už i místo pro sebe. Zase budeme spolu.“

D: „Tak že k tomuto bydlení Vám pomohl ten pan doktor?“

O: „No jo, on a ta paní ze sociálního úřadu, všechno mi vyřídili, stěhování zařídili, nábytek, jsou to moc hodný lidi. Ono už to tak v životě bývá, že pomůžou cizí, místo vlastních“.

Ještě jsme si povídali o všem možném a asi bychom ten rozhovor vedly dlouho. Čas večere naši schůzku ale ukončil. Snad netypický případ, jakých doufám není mnoho. I když je zde paní spokojená, zejména možností kulturního vyžití, netrpí ani nedostatkem finančních prostředků, přes to zastávám názor, že rodina měla udělat vše pro to, aby mohla svůj život dožít doma, obklopena láskou a péčí své rodiny. Pomoc lékaře a sociální pracovnice je jistě pozitivním faktorem, na přístupu rodiny je velmi těžké najít nějaký kladný prvek.

4.2 Obyvatel Domu s pečovatelskou službou, svobodný, invalidní důchodce, 27 let

Tohoto mladíka jsem poznala zcela náhodou. Při cestě do loni v říjnu jsem mu v obchodě pomáhala s nákupem, když mu prodavačka tuto službu odmítla, že nemá čas. Z obchodu jsme šli kus cesty spolu – on jel na svém vozíku. Než jsme se rozloučili, vysvětlila jsem mu, o co bych jej chtěla poprosit. Neváhal ani chvíli a souhlasil. Následně proběhla čtyři setkání, plná zajímavých rozhovorů. Vzhledem k jeho tělesnému postižení jsem musela dbát, aby naše schůzky nebyly neúměrně dlouhé, aby se příliš nevyžíval. Jeho zdravotní stav je následkem dětské obrny. Horní polovinu těla ovládá dobře, i když s jemnou motorikou má problémy. Dolní polovinu těla neovládá, necítí. Rozsah jeho postižení mu způsobuje problémy s řečí, zhoršuje se mu zrak. Dokáže se sám posadit na vozík, i když mu to dělá stále větší potíže, sám se nají, vyčistí zuby, oblékne se. Na vše ostatní už potřebuje pomoc jiného člověka. Má tři skvělé kamarády, kteří se o něj chodí střídavě starat, protože sám by si po snížení sociálních dávek nemohl dovolit asistenta. U tohoto mladého muže je zjevný důvod pobytu v tomto zařízení, zajímá mne ale, kdo mu tento způsob bydlení pomohl najít a vyřídít, jak se k němu staví rodina, jak je tu spokojený, zda jeho prostředky postačují na bydlení i léky a další potřebné pomůcky. Jeho laskavost a bezprostřednost mi dodaly odvalu, abych se zeptala i na jeho plány, sny a přání. Jsou neuvěřitelně skromné a jejich realizace bohužel většinou nemožná. Přepis rozhovoru je opět výtahem odpovědí na uvedené otázky.

D: „Dokážete si vzpomenout, kdo Vám toto bydlení pomohl získat?“

O: „To jo, tenkrát mi doktor řekl, že už mě maminka neutáhne, že su těžkej, že nám bude muset někdo pomáhat. Chodili k nám kluci, ale jenom o víkendu, když byli doma. Tak mi sehnali asistenta, co mě chodil koupat a jezdil se mnou ven a tak.“

D: „Ti kluci – to jsou ti Vaši kamarádi?“

O: „Jo, oni sem chodí pořád, jak sem říkal, já bych tu bez nich umřel, protože by sem to nezvládl. Markova maminka dělá na sociálce a ta mamince tenkrát poradila, aby mě sem přihlásila, že to tady dělají nový. Tak maminka to vyřídila a pak sme čekali, až to otevřou. Tady to bylo moc hezký, ale já sem nechtěl z domu, já sem tam měl svoji aparaturu a mohl sem si pouštět nahlas muziku, a sem mi to nechtěli dát. Ani psa tu nemůžu mít, aby někomu něco neudělal a protože bych ho nemohl chodit hodně venčit.“

D: „Takže tu nejste spokojený, nelíbí se Vám tu?“

O: „Doma to bylo lepší, ale já už si to moc nepamatuju, sem tady už deset let. Jako špatný to tady není, je tu hezky, výtahem jedu ven na zahradu, nebo s klukama do města, ale není tu maminka, Asta (pes), ani nemám tolik věcí jako doma protože je tady nemůžu mít.“

D: „Co Vám tu chybí nejvíc? Co si přejete tu mít?“

O: „Hlavně toho psa, potom velkou zahradu abych tam mohl dát bazén. Já jsem vždycky v létě měl venku bazén a tam mi maminka nad něj dala ten velkej slunečník a já jsem se koupal. To byla pohoda!“

D: „Vozí Vás v létě kluci na koupaliště?“

O: „To jo, ale jenom když je sobota nebo neděle, oni jsou v práci. Ale to nevadí, mně to stačí. Já sem začal teď lepit ty zámky, tak mám zábavu, ale je to těžký, když mě začnou brnět prsty, musím si odpočinout a pak zas můžu lepit. (lepí pro souseda dílce zámků vyrobených z lepenky a dřevěných špejlí).

D: „Máte často návštěvy?“

O: „No ani moc ne, kolem patnáctýho sem přijede ségra s mužem a s děckama, ona je účetní a jindy nemá čas. Tak když se blíží patnáctýho, koupím zákusky protože vím, že draci (synovci) přijedou. Těším se na ně, oni sou bezvadný, je s nima sranda jak se hádají, jako pubertáci, no. Asi chcete vědět, jestli sem chodí maminka, že? (přikyvuji) Jo, chodí, ale moc ne. Je teď v Brně s novým pánem, a je sním asi šťastná, ale já se na ni pořád

zlobím. Když umřel táta, tak to bylo hodně těžký, maminka plakala a já sem jí jenom přidělával starosti, já vím. Mě bylo dvanáct let a byl sem taky puberták. Ale potom mě dala sem a našla si toho pána a já si myslím, že sem tady kvůli němu, aby měli klid. (posmutněl, mne si ruce)

D: „To určitě ne, Vaše maminka pro Vás zajisté hledala to nejlepší bydlení a nejlepší péči. Pro každou mámu je moc těžké, když se musí odloučit od dítěte, proto si našla přítele, aby nebyla pořád sama, nemyslíte?“

O: „To asi jo, ale proč teda za mnou nejezdí víc? (nastává dlouhá odmlka a já přemýšlím, kde jsem udělala chybu. Dívá se do země, nemluví, jen si mne prsty. Pak udělá gesto, jako by se k něčemu rozhodl.) Já vím, proč! Protože sem na ni byl hnusnej! Protože sem měl strach, že když bude s tím chlapem, tak na mě zapomene a já už ji nikdy neuvídím. Tak je to! Já sem prostě nemožnej!“ (Mluví podstatně hlasitěji, než dosud.)

D: „*Nechcete mamince zavolat říct jí to? Aby i ona věděla, že Vás to mrzí a chcete ji vidět?*“ (Zjevně váhá, stále si mne ruce a dívá se na podlahu. Přemýšlím nad tím, zda pokračovat v rozhovoru, nebo jej nechat přemýšlet.)

O: „Jo, já jí zavolám hned, jo?“

Samozřejmě souhlasím a odcházím na chodbu. Hovor trvá asi pět minut, pak mi přijede otevřít. Je na něm vidět, že je spokojený, zklidněný.

„Tak už sem jí zavolal. Byla ráda a říkala, že sem její popleta, a myslím, že brečela, to já poznám! Teď se s tím Petrem domluví a přijedou. To bude dobrý! To potom musím koupit zákusky, abych pro ně měl!“

D: „Chodíte si často sám nakupovat?“

O: „Moc ne, jenom ty zákusky, nebo noviny, já tady mám všecko, fakt. A když něco chci tak řeknu paní Jarmilce (uklízečka), dám jí peníze a ona mi to koupí. Já mám svoje peníze, paní sociálními dává na týden tři sta korun. Oni mi kupují i léky a mně to stačí.“

D: Máte představu o tom, kolik platíte za bydlení a stravu?“

O: „To mě moc nezajímá, to všecko vyřizuje maminka telefonem. Já mám ty svoje peníze a víc nepotřebuju. Když třeba někdy v létě jedeme s klukama na dovolenou, to my jen tak říkáme, tak mi maminka peníze dá, ale jinak fakt nepotřebuju.“

D: „Jaké máte plány, co si ještě moc přejete – kromě toho psa?“

O: „Vy mi stejně nebudete věřit. Moc by sem chtěl mít manželku a děti. Mám děti moc rád, draci od ségry sou moji mazlíci. Taky by sem si přál mít auto a moct sám řídit, jezdit všude a vidět hodně, to by se mi líbilo! Ale to nepude, to vím. Tak aspoň když draci přijedou, blbnu s nima, až nás ségra okřikuje, že nemáme rozum. (zamyslí se) Jenže dneska sou holky divný, protože to kluci říkají, že jim jde jenom o peníze. Tak ani nemám proč se tím trápit! Já sem spokojenej s tím, co mám. Teď se udobřím s mámou a bude to zase dobrý. Třeba mě někdy vemou i k sobě do Brna, to by se mi taky líbilo“.

D: „Jsem moc ráda, že jste si to s maminkou vysvětlili. Určitě jí taky bylo moc smutno.“

Poděkuji za rozhovor, za jeho čas i ochotu a popřeji tomuto těžce zkoušenému mladíkovi hodně štěstí, síly a spoustu krásných zážitků v létě, na které se tolik těší. Jeho příjem postačuje na pokrytí nákladů bydlení i na jeho velmi skromné osobní potřeby. V Domově je spokojený, ale nedokázal se smířit s omezeními, která tento způsob bydlení přináší. Jeho pobyt v tomto zařízení je doživotní, nemá dobrou predikci vývoje své nemoci a lékaři mu již teď naznačují, že se jeho stav zřejmě bude zhoršovat. Jen díky možnosti bydlet zde, může Michal zažít alespoň částečně samostatný život, může přijímat návštěvy, má své soukromí, i když ne zcela podle svých představ.

4.3 Obyvatelka Domova pro matky s dětmi, v rozvodovém řízení, 38 let

Tuto paní mi doporučila sociální pracovnice tohoto Domova, kde mají matky s dětmi v bytové nouzi k dispozici tři standardně vybavené byty 1+1. Není to příliš, ale jsou mnohdy jediným řešením tíživé situace, které matky samy nedokážou zvládnout. Pobyt zde je časově omezen na dobu jednoho roku. Platí se zde nájem a případné další sociální služby. Nejčastěji tuto možnost bydlení využívají ženy s dětmi, které se rozhodly ukončit soužití s mužem pro fyzické týrání, a matky s dětmi, které přišly o své bydlení v exekčním řízení. V současné době registruje zařízení 28 žádostí o umístění, které nemohou z nedostatku kapacity uspokojit.

S touto paní jsem se setkala pouze jednou, další návštěvy by nebyly vhodné. Není příliš sdílná a o svých problémech hovoří pouze velmi stručně. Mimo kladené otázky sama spontánně nemluví. Domnívám se, že nutně vyžaduje pomoc psychologa, tuto nabídku od vedoucí Domova však striktně odmítá. Nepřipustí ani zabavení svého dítěte hračkou, aby

nebylo přímo účastno rozhovoru, a posazuje si jej na klín. Chlapec po chvíli sám odběhne, chvílemi se k matce vrací.

Přepis tohoto rozhovoru je úplný.

D: „Jste tu spokojená, líbí se Vám tu?“

O: „Jo, docela jo, co mi taky zbývá?“

D: „Jak jste se o této možnosti bydlení dozvěděla?“

O: „To mi poradili policajti, dali mi číslo sem a ať si zavolám. Ale copak jsem mohla? Bez peněz, bez střechy nad hlavou, bez dokladů a všeho? To bych je chtěla vidět, jak by volali oni!“

(Zlostně se ušklíbne a je zjevně rozrušená. Uvažuji, zda rozhovor neukončit, ale zůstávám.)

D: „Jak jste to tedy řešila?“

O: „Šla jsem na sociálku, že nemám peníze a nemůžu se dostat domů, protože mě chlap vyhodil a nic mi nedal, ani věci na syna. Policajti ho pořád hledají, nikdo neví, kde je a já tam mám pořád všechny věci. Pak mě sociálka řekla, že mi můžou pomoci, jen když podám to oznámení na něho, ale to už bylo podaný. No a pak jsme byli měsíc na ubytovně a pak tady.“

D: „Své věci už se Vám podařilo získat?“

O: „Jak asi, když tam nikdo není, já nemám klíče a jeho nemůžou najít? Ještě že mi vyřídili tu podporu a můžeme být tady, ale co bude dál, nevím.“

D: „Postačují Vám peníze na placení tohoto bydlení a na Vaše potřeby?“

O: „Blbě, ale jo, holt se musíme uskrovnit. Ale rýsuje se mi práce na zkrácený úvazek, tak pak bysme šli jinam. Hajzl jeden, stejně už všechno stačil prodat!“ (manžel prodává zařízení bytu)

D: „Nepomohla by Vám rodina, zkusela jste je požádat?“

O: „Jako abych poslouchala, jak jsem stará kráva naletěla mladému hajzlovi? Dík, nechci! My se nějak protlučeme, vid’? (Hladí asi čtyřletého chlapečka, který jen ochotně přikyvuje.)

D: „Co budete podnikat dál?“

O: „No hlavně, aby vyšel ten úklid, pak to pude. Než bude rozvodový stání, aby tam viděli, že se snažím, protože on bude chtít kluka k sobě, abych mu musela platit. To zrovna, jemu!“

D: „Znáte ještě někoho ve svém okolí, kdo by toto bydlení potřeboval?“

O: „Takovejch jsou mraky, jenom o tom nevědí a tak se nechají okrádat od těch, co jim pronajmou špeluňku za sedum tisíc! Jenom tady, v... znám nejmíň dvacet takových případů. Samý ženský, co je chlap bije, nebo nedává peníze, nebo oboje. O to by se politici měli starat, o pomoc, když je ženská s děckem na dlažbě, a ne o ty ... který tam řeší!“

D: „V tom máte kus pravdy, určitě je zapotřebí víc takových bytů.“

O: „Takovejch ne, ale normálních, copak tady člověk může rok s děckem vydržet? Dyt' by se tady musel zcvoknout! Je to pořádku, musí tu být pořádek, ale člověk potřebuje svoje soukromí, svoje věci, svůj nějaký prostor, kam nikdo, když ho nepozvu, nemůže! To je třeba. Já už musím jít, něco mám, chtěla ste ještě něco?“

„Nebudu Vás zdržovat, moc Vám děkuji za Váš čas i odpovědi a přeji Vám, aby Vám ta práce vyšla a Vám se dařilo dobře!“

Pro tuto ženu byla možnost bydlení v tomto zařízení doslova spásou. Neměla absolutně jinou možnost, zejména vlastním zaviněním. I když sama jak tvrdí, celkem spokojená je, není tomu tak u ostatních obyvatelek ve vztahu k ní. Je problémovou spolubydlící, nikdo s ní nevychází dobře, sama neuznává žádné autority a její nároky, které jí nikdo nemůže splnit, jsou denním hlasitě řešeným problémem. Dokonce jí hrozí ukončení pobytu a odebrání dítěte dočasně do Dětského domova, pokud své chování do určené lhůty nepřehodnotí a nezmění. Alarmující chování této ženy, její vypočítavost, osobní nekázeň, zaštiťování se péčí o dítě, která není na dostačující úrovni, to jsou důvody, které tuto ženu připravily nejen o vztah, ale reálně jí hrozí, že přijde i o své dítě. Její špatná finanční situace a osobní nekázeň jsou rizikem zejména pro naplnění materiálních potřeb jejího dítěte. Pokud nevyužije šanci, kterou v podobě tohoto dočasného bydlení dostala k vlastní sebereflexi, žádná další již nepřijde. Pracovnice OSPOD jí toto bydlení zařídila jen s ohledem na potřeby jejího dítěte. Pokud se nedokáže přizpůsobit kolektivnímu životu v domově, bude její dítě umístěno do dětského domova a jí samé ukončena smlouva na bydlení v Domově pro matky s dětmi. V pořadí žádostí na toto bydlení je řada takových, kteří by si této pomoci dokázali vážit.

4.4 Obyvatelé bytu s dotovaným nájemným (sociálního bytu), manželé 27 a 25 let

Adresu tohoto mladého páru jsem dostala na obecním úřadě, kde mi také doporučili právě tuto dvojici. Tito lidé se stali obětí podvodníka, který jim slíbil vyřízení úvěru na opravu bytu, za velmi výhodných podmínek. Peníze nikdy neviděli – ale o zastavený byt stejně přišli a ještě asi dlouho se potáhne soudní řízení, které snad uvede věci na správnou míru. Tito lidé se tedy ocitli den ze dne na ulici a nevěděli, co dál. Přidala se ztráta zaměstnání pána, a těhotenství paní. Dočasné bydlení u rodičů bylo nemožné vydržet pro stálé hádky a obviňování. Paní se svěřila svému gynekologovi a ten začal jednat. Výsledkem byl podpis nájemní smlouvy na tento startovací byt. V dubnu očekávají manželé narození dítěte a tak se nastávající otec všemožně snaží najít práci, paní je pro rizikové těhotenství v pracovní neschopnosti. Předem dohodnutá schůzka byla jedna, ovšem pro účely mého šetření naprosto postačující.

Tento přepis je výtahem z proběhnutého rozhovoru.

D: „Jak se Vám zde líbí, jste tu spokojení?“

O: (pán) „Moc, co by jsme si ještě mohli přát, po tom všem? Máme tu krásnou kuchyňku, ložnice je velká, už jsme zkoušeli, jestli se tam vejde postýlka a vejde, krásně, takže ano, jsme tu moc spokojeni. Navíc i okolí domu je celkem hezké, chodím tu denně na procházky s manželkou, aby se vůbec dostala na vzduch, takže pohoda!“

D: Říkala jste, že Vám tento byt sehnal Váš gynekolog?“

O: (paní) „Ano, je to starší pán, a snad díky tomu si všimnul, že chodím na kontroly unavená, nevyspalá a že jsem smutná. Když se mě zeptal, jestli mi může nějak pomoci, všechno jsem na něj vysypala, jako kdyby mě otevřel. Strašně se mi ulevilo, a když mi pak volal, že má řešení, bylo mi neuvěřitelně krásně! Takových lidí víc!“

D: „Mohu se zeptat, jak se k vám chovají dnes vaše rodiny, zda pomáhají také?“

O: (paní) „Můžete, jistě, pan vedoucí z obce nám vysvětlil, že to máte pro svou diplomku. Je dobře, že někdo o těchto věcech píše, cokoli, jen aby se to vědělo! Naše rodiny – všem se nám strašně ulevilo, když jsme se přestěhovali sem, a od té doby se i ty vztahy zlepšily. Na jedné straně naše rodiče chápou, že na nás měli vztek, když jsme tak hloupě naletěli, ale být spolu každý den, to jsme nemohli. Pořád o tom mluvili, pořád to chtěli řešit, a to už to řešila policie. (pán) Naši jsou obojí z chudších rodin a představa, že jsme přišli o byt,

o peníze, které jsme za něj dali, byla pro ně strašně tvrdá. Teď už toho parchanta mají a je ve vazbě, tak snad to dobře skončí. On těch podvodů udělal několik, dokonce i falšoval podpisy, i na úřadech, to ho asi dostane. Pro nás je teď důležité, že jsme spolu, tady, a můžeme se v klidu těšit na malé.“

D: „Víte, co se vám narodí?“

O: (paní) „Ne, to jsme nechtěli vědět, v tom jsme poslechli rodiče. Já jsem ze tří sourozenců a manžel také a naši rodiče nikdy nevěděli, co budou mít. Přesto si dokázali nachystat vybavičku, a všechno. Podle nás je to zbytečné. Je to jako koukání někam, kam je to zakázané.“

D: „Zajímalo by mne, jaká je zde výše nájmu, pokud mi na tuto otázku chcete odpovědět?“

O: (pán) „Fakt nemáme problém, platíme měsíčně dva tisíce šest set, ale v tom je všechno. Pokud bychom moc přešvihli vodu, nebo topení – což se asi stane, budeme mít nějaký doplatek, až bude vyúčtování. Je to pro nás tak akorát, já už nemám podporu, ale sociálku a žena je na neschopence, minimum sice máme, ale znáte to – všechno stojí peníze. Teď mám naději jako hlídač u security, sice tam platí málo, ale lepší než sedět doma a čekat. Mohlo by to být od ledna, to už pak brzo budeme tři!“

D: „Myslíte si, že rodin, které potřebují pomoc s bydlením je víc?“

O: (pán) „Dřív jsem o tom neměl páru, ale co v tom lítám sám, tak jsem podobný problémy slyšel asi od dvaceti lidí. Většinou jsou to kluci od rodin, malé děti, žena na mateřské, půjčka na byt, pak přijdou o práci a šmytec! Je to propad o tisíce, někdy až o polovinu příjmů – třeba u kluků, co je propustili z Bosche, je to ještě horší. To je pak každá pomoc svatá! (paní) Já se moc mezi lidi teď nedostanu, ale od kamarádek vím, že hlavně holky po rozvodu nemají kam jít. Byt je chlapa, ten je vykope a co dál? Většina bydlej, jak se dá. Dokonce třeba spolu i s dětma, aby to utáhly. U rodičů je to většinou tragedie, neumí spolu žít, mají jiné názory, zvyky a nechce se jim ustoupit, aby ten druhý měl prostor.“

D: „Ještě mi dovolte jednu otázku, kdo si myslíte, že by se o tyto lidi v nouzi měl po stránce bydlení postarat?“

O: (pán) „Já si myslím, že asi obec, jak to bylo kdysi. Člověk někde žije, pak má problémy – tak snad ta obec by měla pomoci, tedy tam, kde nemůže rodina, to je jasný. (paní) Jo, taky to tak vidím, my tady žijeme, pracujeme, máme tu trvalý pobyt, tak asi jo, rodina

a pak obec. A taky by měli upravit víc takových bytů pro ty lidi, je jich strašně málo a pak se lidi protloukají, jak se dá, i s dětma.“

Sdílela jsem jejich radost, když jsem pána potkala začátkem prosince v jednom supermarketu v uniformě strážného. Před vánočními svátky potřebovala firma posilu k ostraze objektu, a proto byl pán přijat. Těmto manželům v nouzi pomohlo dočasné sociální bydlení, bez kterého by se nejspíš stali obětí některého z majitelů několika nechvalně proslulých ubytoven v kraji, které slouží jen jako transfer sociálních dávek do kapes jejich hamižným majitelům. Startovací byty pro mladé začínající rodiny by měly být dle mého soudu ze zákona povinně součástí bytového fondu všech obcí, například od hranice 1 000 počtu obyvatel, jak tomu bylo v časech první republiky.¹³⁹ Manželé jsou dobrými hospodáři, dokážou se svými skromnými financemi velmi dobře zacházet. Jsou ukázkovým příkladem lidí, kterým by mělo být sociální bydlení pomocí při zahájení samostatného života. Tento případ je dalším z praxe, který zdůrazňuje potřebnost a pozitivní přínos sociálního bydlení.

4.5 Obyvatel Azylového domu, rozvedený, 48 let

Získat rozhovor s některým obyvatelem tohoto zařízení bylo velmi obtížné. Bydlí zde 9 mužů různého věku, z nichž nejmladšímu je 28, a nejstaršímu 67 let. Všichni prošli léčbou alkoholové, nebo drogové závislosti. Mezi nimi je také 5 soudně trestaných mužů, kteří byli několikrát ve výkonu trestu. Azylový dům jsem navštěvovala dvakrát týdně celý měsíc, po domluvě s vedoucím jako sociální pracovnice, než se mi podařilo získat tento rozhovor. Pro tyto muže jsem zůstala „člověkem z druhého břehu“, který jim nemůže porozumět, ani pomoci. Tento dům je přímo prostoupený potlačovanou zlobou na svět „venku“, která z jeho obyvatel přímo číší. Že jsou tyto mé subjektivní pocity adekvátní, jsem se přesvědčila při tomto rozhovoru.

Přepis tohoto rozhovoru je doslovný a úplný. Pro zachování autentičnosti a zvýraznění atmosféry a pocitů dotazovaného je ponechán bez úprav.

D: „Dobrý den, děkuji, že jste se rozhodl mi věnovat čas, vážím si toho.“

O: „Z toho mám hovno, hleďte to zkrátit, nemám chuť se tady s vama zbytečně vykecávat.“

¹³⁹ Viz. strana 46, cit. 90.

D: „Budu tedy stručná: můžete mi prosím říct, jak jste se k tomuto ubytování dostal?“

O: „Tak o to Vám de, nechat mě vyhodit na ulicu?“

D: „K tomu opravdu nemám důvod, ani pravomoc, chtěla bych vědět, kdo Vám toto místo našel, jestli Vám někdo pomohl, nebo jste si to našel sám.“

O: „Já nemám chuť na kecy, tak to vezmu zkrátka. Našla mně to kočka z probačky, když mě pustili z lochu.“

D: „Jak dlouho tu bydlíte?“

O: „Nějak sedum měsíců, nebo tak. Je to čistě, mám kde spat, ale jinak je to na hovno! Ale to byste musela být mukl, aby ste věděla, jak s vama úřady zacházijó! Jako dyby byl člověk nějaké pól, nebo dotěrné hmyz! Ať mně daji práci a já se na ně vyseru, co bych někam lezl a žebral o posrany dávky, já su zdravé a makat umím.“

D: „Jak dlouho nemůžete sehnat práci?“

O: „Co su venku, dva roky! Pořád řeči, všude chcó životopise a dyž tam pak dojdu, řekno, že už někeho vzali! Je to fligna, celé pracák a všecko. Dneska je práca enom pro někeho.“

D: „Kde jste pracoval naposledy?“

O: „V Moravských kovárnách, ale vyhodili mě za chlast, dyž sem začal chlastat kvuli staré. Ona zdrhla aji s holkama k nějakymu kloťákovi. Šak taky od té doby se to se mnó sere a sere. (Dosud seděl až výhrůžně vzpřímeně, teď dal kolena široce od sebe, opřel se lokty a tře si dlaně. Je na něm vidět, že toto téma – jeho bývalá rodina, je pro něj stále citlivé.)

D: „Bavila Vás ta práce?“

O: „Jo, šak mám dobry lopaty (ukazuje ruce), silu sem měl bék, tak jo, bavilo mě to tam. Aji prachy byly dobry, šak sem z toho opravil celé barák. (zamyslí se) Teď tam aspoň bydlí ta starší holka a né ten“

D: „Trošku situaci v kovárnách znám, několikrát tam přibírali, nezkoušel jste se tam zeptat? Vždyť už přeci nepijete?“

O: „Ne, nepiju, to chlast mě dostal do lochu, pobil sem se, no. Tomu týpkovi sem zařídil špitál na pul roku, ...byl sem vůl. Ale to s kovárnama nemá smysl, stěně by mě nevzali, protože sem byl v base. Navíc oni pré do práce neberó vůbec lidi, co tam byli za ubližení na zdraví, to jako aby někeho v té práci nezrubal, a tak. Vy byste o něčem asi nevěděla, co?“

D: „I když je teď málo volných pracovních míst, myslím, že na jaře se to zlepší. Co práce v lese, sázení stromků, čištění pasek po těžbách? To jste zkoušel? Tam přece vaše minulost nehraje roli, pouze to, jak dobře a kolik práce odvedete.“

D: „To mě nikdy nenapadlo, nikdá sem v lese nehákoval. Ale já nikoho neznám, kdo tomu šéfuje, nebo tak.“

D: „Koncem týdne Vám donesu kontakty na všechny vedoucí polesí v kraji a Vy můžete začít volat. I teď na podzim je v lese práce dost, jenže teď už jsou ta místa obsazena. Ale – za zeptání- dáte jen tu cenu volání.“ (Nemohu uvěřit – usmál se a souhlasně pokyvuje hlavou. Najednou mám až obavu, jestli jsem mu nedala příliš velkou naději.) Až ten seznam obvoláte, dáte mi vědět, jak to vypadá, a dohodneme se, co dál. Pokud Vám budu moci nějak pomoci, ráda to udělám. Předem ale podotýkám, že slíbit Vám nemohu nic a budete volat Vy sám.“

O: „To je jasný, já bych to po Vás ani nechtěl, to já tam zavolám.“

D: „Znovu říkám: nic nemohu slíbit, ale udělám, co budu moci. Mám takovou zkušenost právě s prací v lese, že zaměstnali již několikrát člověka, který přišel z vězení. Pokud pracoval dobře a nekradl, dokonce tam pracoval opakovaně. Je to les – v zimě tam práce není, začíná na jaře a končí pozdním podzimem.“ (Nechci mu říct, že se mi v lese podařilo zaměstnat už pět stejně stigmatizovaných lidí. Dva z nich se udrželi dodnes.) Mohu se ještě chvíli ptát?“ (Kýve hlavou na souhlas.)

„Jste tu alespoň trošku spokojený?“

O: „To se zrovna říct nedá, mám střechu nad hlavou, to jo, ale spokojené – mezi těma volama, co fetujó a mezi zlodějama? Mě by stačila maringotka, nějaký kaminka, aby bylo teplo.“

D: „To se dá pochopit, co pro to uděláte?“

O: „Sakra ženská, nerozebiráte mě, co ste chtěla, to sem Vám řek! Co plánuju??? Chcu zehnat tu práci, pak už by šlo! Já nesu vůl, co táhne za sebou kopy dluhu, to teda ne! Já mám čisté stůl, tak kdybych měl práci, do roka su znovu zařízené někde v pronájmu. Nebo bych si našel nějakou babu z dědiny, ty só eště něčemu, né jak ty městsky fifleny. Vite co, končíme, to bych se musel začít čilit, protože v tomto posraným státě to je všecko na levačku.“ (Stalo se, co jsem čekala.)

D: „Dobře, děkuji Vám za Váš čas i odpovědi a přeji hezký zbytek dne.“

O: „Jo, není za co, ale stěně su zvědavé, ešli teda přindete!“

D: „Ve čtvrtek, platí?“

O: „Tak ja, kurňa, to su zvědavé! (Poodejde, zastaví se a pomalu se vrací.) Tak teda v ten čtvrtek“.

Slovo jsem samozřejmě dodržela, zda také on, to nevím. Nechala jsem mu slíbené, i svou vizitku, ale neozval se. Šla jsem se tedy před vánoci přesvědčit, co s ním je. Vedoucí Azylového domu mi sdělil, že odešel do Tetčic, údajně za prací. Snad to byla pravda.

Tohoto člověka přivedla do problémů nezvládnutá traumatizující situace, rozpad rodiny, odchod ženy za jiným mužem. Hledání útěchy v alkoholu vyústilo až v spáchání trestného činu a pobyt ve vězení. Pro váženého občana, vzorného otce a zručného pracovníka, kterým byl, to musel být nepředstavitelně těžký úsek života. Ztratil všechno, pro co žil. Pobyt v azylu, jej zachránil před propadem na úplné dno, před bezdomovectvím. Skromné finanční prostředky mu vystačují na stejně skromné živobytí, ovšem z rozhovoru se lze domnívat, že se bude snažit tuto situaci vyřešit aktivním hledáním práce. Není spokojen se společností, ve které je nucen dočasně žít, domnívá se, že jeho důvody pobytu zde jsou legálnějšími. Zde spatřuji prostor pro cílenou a dlouhodobou sociální práci s těmito lidmi, která bude jistě problémem, z důvodu nízkých počtů sociálních pracovníků a nedostatečných legislativních a finančních nástrojů.

4.6 Shrnutí poznatků

Z realizovaných rozhovorů s malým vzorkem obyvatel různých typů bydlení se sociálním určením lze konstatovat, že v případě naléhavé potřeby mají sociální pracovníci, i když v omezeném počtu, možnost zajistit žadatelům bydlení dočasně, i trvale. Problémem je právě početní nedostatečnost sociálního bydlení pro osamělé a osoby bez zdravotního postižení.

Finanční náročnost těchto pobytových možností je adekvátní příjmům jejich obyvatel, nikdo z dotazovaných není ve finanční nouzi. Podle odpovědí je i spolupráce sociálních a zdravotnických zařízení na velmi dobré úrovni. Momentální životní situace obyvatel sociálního bydlení přímo určuje i vnímání osobní spokojenosti s jeho kvalitou. Hlavní determinantou spokojenosti obyvatel těchto zařízení je jejich subjektivní pocit vlastní úspěšnosti, nebo naopak neúspěchu. Pro mladé manžele očekávající narození dítěte je toto

bydlení snem, ve který ani nedoufali. Aktivně se snaží zajistit si trvalý příjem ze zaměstnání manžela, zatím co paní se velmi úspěšně učí hospodárně nakládat s finančními prostředky, které mají aktuálně k dispozici.

Naprosto žádným problémem nejsou finanční náklady na bydlení v Domově pro seniory pro paní z podkapitoly 4.1, nebo pro zdravotně postiženého mladíka z podkapitoly 4.2. Jejich dostatečný příjem přímo ovlivňuje jejich spokojenost s bydlením, protože nejsou odkázáni pouze na aktivity Domovů, ale mohou si dopřát i osobní aktivity v kultuře a společenském životě.

Nepříznivá finanční situace je jednou z příčin chování paní z podkapitoly 4.3. Její hostilita vůči okolí je způsobená vlastním pocitem nezdaru, nedostatečným pochopením okolí, osamělosti a hlavně nedostatku finančních prostředků. Její negativní chování ohrožuje nejen ji samotnou, ale především jejího malého syna. Paní není, ani nikdy nebyla uživatelkou návykových látek, ani gamblerkou, proto se lze domnívat, že zlepšení finanční situace by mohlo mít za následek i utlumení jejího nepřátelského chování.

Radikálně odlišné pocity pramenící z vlastní neúspěšnosti a nedostatku peněz projevoval pán rozhovoru 4.5. Jeho snaha získat práci a nebýt „ostatním na obtíž“, jak sám uvedl, možná byla upřímná, možná ale také nikoli. V tomto případě se lze přiklonit spíše k pozitivnímu vyjádření například ze skutečnosti, že jako jeden z tisíců bývalých vězňů, se vrátil na svobodu bez dluhu. Jak mi potvrdil vedoucí Azylového domu, tento muž bral ve vězení jakoukoli práci, dal bratrovi plnou moc k prodeji celého skromného majetku jen proto, aby po návratu na svobodu neměl žádné dluhy.

Toto malé šetření by podrobně v plné šíři kompetentně zpracoval kvantitativní výzkum s dostatečným počtem respondentů. Tímto způsobem by byly získány relevantní odpovědi na otázky dostupnosti sociálního bydlení, spokojenosti a finanční dostatečnosti jeho obyvatel, výčet osob nebo institucí, které umí konstruktivně řešit krizové životní situace potřebných, a další, dosud nezodpovězené dotazy.

ZÁVĚR

Celkový pohled na řešení problematiky sociálního bydlení v Kraji Vysočina je víceméně pozitivní. Prioritně řešenou oblastí této problematiky je bezesporu zajišťování potřeb bydlení pro osoby zdravotně postižené. Široké spektrum ubytovacích, pečovatelských i edukačních služeb, je ve svém výčtu účelu naplněn. Fakt, že další byty a domky pro tyto osoby se stále budují, umožňuje předpokládat i početní naplnění poptávky.

Druhou skupinou, která má na Vysočině velmi dobré možnosti sociálně určeného bydlení, jsou senioři. I pro ně se v kraji budují nové Domovy ve všech pěti okresech. Kvalita bydlení v Domovech odpovídá požadavkům na bydlení ve 21. století. Tato skupina je jedinou, která má k dispozici dostatečnou nabídku tohoto typu bydlení.

Startovací bydlení na Vysočině je zatím realizováno přednostně pro osoby zdravotně postižené, které zde získávají dovednosti a návyky nutné k samostatnému životu. Zde poptávka převyšuje nabídku zejména proto, že o tyto byty mají zájem i začínající rodiny bez vlastního bydlení.

Stejná situace je i ve chráněném bydlení, což je opět pobytová služba pro zdravotně postižené osoby. Domnívám se, že toto bydlení by mělo sloužit jen postiženým, ale startovací bydlení by mělo být určeno mladým, začínajícím rodinám bez vlastního bydlení a bez možnosti získání tržního pronájmu bydlení.

Azylové domy, Domy na půl cesty jsou časově omezenou pobytovou službou, která je určena osobám v dočasné bytové nouzi. Na Vysočině jsou provozovány Charitou, jejich počty ale již nepostačují.

Domovy pro matky s dětmi jsou opět provozovány Charitou, a slouží k dočasnému ubytování matek, nebo otců s dětmi, kteří se ocitnou bez přístřeší. Skutečnost, že jsou jejich počty nedostatečné, vyplynula z rozhovorů v praktické části této práce.

Sociální bydlení pro osoby s dočasnou ztrátou schopnosti zajistit si bydlení vlastními prostředky – je jedinou službou, která není na Vysočině oficiálně provozována. V praxi to znamená, že žadatel o sociální bydlení má reálnou šanci jej získat pouze tehdy, je-li volný příkladně startovací byt. Akutní případy potřeby bydlení jsou nedostatečně saturovány, početní možnosti jsou v řádu jednotek, tedy velmi nízké.

Pro Vysočinu by tedy mělo být budování sociálních bytů pro poslední jmenovanou skupinu aktuální prioritou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění zák. 399/2012 a zák. č. 401/2012 Sb.

Zákon č. 443/2010 Z.z. z 26. októbra 2010 o dotáciach na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní. Poslanecká zňemovňa Slovenskej republiky 2010.

Nařízení vlády č. 228/2010 Sb., o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým fyzickým osobám.

Nařízení vlády ze dne 12. 7. 2010, kterým se mění nařízení vlády č. 333/2009 Sb., o podmínkách použití bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám.

Monografie

Černý, J. Jára, M. *Sociální diskriminace pod lupou*. Plzeň: Otevřená společnost. O.p.s. 2006. s. 84. ISBN 80-903331-7-6.

Goller, S. et al. *Bytová politika a limity reprodukce bytového fondu*. 1. vyd. Praha: ČVUT. 2009. 170 s.

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum*. 2. vyd. Praha: Portál. 2008. 407 s.

Jandourek, J. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál. 2007. 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

Jilčík, t. Zapletal, L. *Sociologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií. 2008. 70 s.

Kadlecová, M. Vařejková, H. *Zvýšení variability bytového fondu. Nové nástroje pro zvýšení dostupnosti bydlení se zřetelem na seniory*. Brno: Institut regionálních informací. 2010. 36. s.

Klíma, J. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Brno: Alfa Publishing. 2006. 141 s.

Kozlová, L. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha: Triton. 2005. 79 s.

Kraus, B. Hroncová, J. *Sociální patologie*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.

Lux, M. *Bydlení věc veřejná*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 2002. 287 s.

- Lux, M. Burdová, P. *Výdaje na bydlení, sociální napětí na trhu s bydlením*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. 2000. 114 s.
- Lux, M. a kol. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. 2. vyd. Praha: Sociologický ústav AVČR. 2010. 64 s.
- Lux, M. a kol. *Moderní nástroje sociálního bydlení pro mladé rodiny jako nepřímá podpora růstu porodnosti*. 2. vyd. Praha: Sociologický ústav AVČR. 2010. 51 s.
- Mühlpachr, P. *Kapitoly ze sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií. 2003. 84 s.
- Mühlpachr, P. *Gerontopedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií. 2009. 203. s.
- Mühlpachr, P. a kol. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií. 2011. 251 s.
- Palovčíková, G. *Sociální psychologie II*. Brno: Institut mezioborových studií. 2009. 146 s.
- Pražák, Z. *Ekonomické souvislosti typologie sociálních staveb*. 1.vyd. Ostrava: VŠB. Technická univerzita Ostrava. 2010. 50 s.
- Sociotrendy. Analýza potřeb Kraje Vysočina. Výzkumná zpráva*. 2011. 160 S.
- Sociologický ústav AVČR. *Certifikovaná metodika. Garantované (podporované) bydlení*. Praha: Akademie věd České republiky. 2011. 33 s.
- Talandová, Zlata. *Sociální bydlení – první bydlení pro mladé*. Brno: VUT. Fakulta architektury. Ústav obytného prostředí a volné tvorby. 2004. 30 s.
- Tvrdoň, A. *Spolky, ústavy a zařízení pro péči o chudé a pro péči o mládež ochrany potřebnou*. Praha: Státní úřad statistický. 1936. 340 s.
- Urbanová, M. *Sociální kontrola a právo*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 2003. 125 s.
- Veselá, J. *Zdravotně znevýhodněná rodina aneb klopýtání životem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno ve spolupráci s MSD. 2010. 139 s.
- Vymazalová, E. Zemanová, E. *Tréninkové bydlení jako faktor pobytových sociálních služeb v domovech pro osoby se zdravotním postižením v kontextu zahraničních zkušeností*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. 2010. 55 s.

Internetové zdroje

File://E:\Konečně zákon o sociálním bydlení-Státní podpora-Hyp...

File:///F:/Středisko Havlíčkův Brod Chráněné bydlení-Fokus Vysočina.htm

File:///F:/historie charity před rokem 1990-Diecézní Charita Brno.htm

<http://www.puldomky.cz/historie/vystavba-batovych-domku?tmp/.=compo>

<http://www.e-aukce.com/Statistiky.aspx?Typ=4>

<http://www.mestopelhrimov.cz/zařizení-poskytující-sociální-slужby/ds-1>

[http://www.socsluzby.sattnet.cz/lev.htm/.](http://www.socsluzby.sattnet.cz/lev.htm/)

<http://www.kr-vysocina.cz/úvodní-informace-o-projektu/d-4024436/pl..>

<http://aktualne.centrum.cz/domaci/regiony/vysocina/clanek.phtm/?/id=74>

<http://www.cssd.cz/media/projevy-a-clanky/proc-potrebujeme-zakon-o-socialnim-bydleni..>

<http://www.ods.cz/clanek/263-novy-zakon-o-socialnim-bydleni>

<http://mpsv.eures.cz>

<http://www.jihlava.cz/mechanismus-hospodareni-s-byty/d-1766/pl=49289>

<http://www.muhb.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-ve-meste..>

Janeček Jiří: prezentace: Sociální bydlení. Předlužení. Dostupné na: !!!!!

Krčál Petr, radní pro sociální věci: Informace o financování sociálních služeb Kraje Vysočina v roce 2012. dostupné na :www.kraj.vysocina.cz

MPSV. Odbor statistik a analýz. Statistická ročenka trhu práce v České republice 2011. dostupné na: www.mpsv.cz/statistiky-a-analyzy

www.ods.cz

www.cssd.cz

www.top09.cz

www.veci-verejne.cz

www.csr.b.cz

www.kdu-csl.cz

www.mpsv.cz

www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/krajpub//631011-12-r_2012-xj

www.jihlava.cz

www.trebic.cz: Program prarodinné politiky města Třebíče na roky 2013-2015.

www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora

www.mmr.cz

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSMD Občanské sdružení majitelů domů a bytů.

SFRB Státní fond rozvoje bydlení.

MMR Ministerstvo pro místní rozvoj.

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí.

SEZNAM PŘÍLOH

Tvrdoň, A. Spolky, ústavy a zařízení pro péči o chudé a pro péči o mládež ochrany potřebnou. Výběr z knihy, 5 listů.

**PŘÍLOHA P I: TVRDOŇ A. SPOLKY, ÚSTAVY A ZAŘÍZENÍ PRO
PÉČI O CHUDÉ A PÉČI O MLÁDEŽ OCHRANY POTŘEBNOU.
PRAHA 1936.**

SPOJKY, ÚSTAVY
A ZAŘÍZENÍ
PRO PÉČI O CHUDÉ A PÉČI O MLÁDEŽ
OCHRANY POTŘEBNOU
V REPUBLICĚ ČESKOSLOVENSKÉ
SEZNAM PODLE STAVU V ROCE 1934

Zpracoval

Dr. ANTONÍN TVRDOŇ

VYDAL STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ

1936

Vytiskla knihtiskárna Politika - Nákladem Státního úřadu statistického

PŘEDMLUVA.

Státní úřad statistický předkládá veřejnosti seznam spolků, ústavů a zařízení pro péči o chudé a péči o mládež ochrany potřebnou, působících na území republiky Československé.

Vydání takového seznamu bylo žádoucí již od převratu. Volaly po něm hlasy z kruhů sociálních pracovníků, činovníků veřejné i dobrovolné humanitní a sociální péče a také hlasy široké veřejnosti v denním tisku. Bylo poukazováno na jeho nezbytnou potřebu i na skutečnost, že nejen všechny kulturní státy, nýbrž i větší města v cizině mají takové praktické příručky pro naléhavou potřebu nejširších vrstev obyvatelstva. Přání tomuto vyhovělo jen z části ministerstvo sociální péče vydáním publikace „Soupis zařízení sociální péče o mládež v republice Československé“ roku 1925. Tento soupis se však týkal pouze jednoho úseku humanitní péče, a to péče o mládež. V prvních letech popřevratových byl vydán za přispění americké mise „Adresář sociálních zařízení Velké Prahy“. Tento seznam byl však pouze místního významu.

Proto použil Státní úřad statistický materiálu, získaného při celostátním statistickém šetření veřejné a dobrovolné péče o chudé a o mládež ochrany potřebnou v r. 1931, a pořídil úplný lístkový katastr všech institucí v ČSR, zabývajících se humanitní a sociální péčí. Tento katastr byl pak stále doplňován. Tím byla dána možnost vyhovět přání veřejnosti a vydati úplný seznam těchto institucí podle stavu koncem roku 1934 tiskem.

Jsme si plně vědomi, že i tato publikace vykazuje určité vady a nedostatky. Zvláště jí chybí přesnější vymezení účelu jednotlivých institucí, neudává konkrétních podmínek pro přijetí opatrovanců do ústavů a podrobností o rozsahu a způsobu prováděné péče. Důslednému vyčerpání všech těchto možností zabránila *úsporná opatření* ve státní správě a různé důvody formální. I v této skrovnější náplni poskytne však seznam zájemcům příležitost, aby si potřebné bližší informace získali sami přímo u institucí, na jejichž existenci a humanitní poslání dokonale upozorňuje.

Důležitým doplňkem seznamu, zvláště pro vědecké účely, je pramenné dílo Československé statistiky „Péče o chudé a péče o mládež ochrany potřebnou v republice Československé“, jehož I. díl vyšel jako svazek 112.; II. díl, obsahující bohatý slovní i tabulkový materiál ústavní péče o chudé a mládež ochrany potřebnou, se připravuje.

Všechny tyto navzájem se doplňující publikace jsou zpracovány ve snaze osvětliti poměry sociálně slabých a potřebných spoluobčanů a ukázati cestu k nápravě.

V Praze dne 1. března 1936.

Dr. Jan Auerhan,
prezident Státního úřadu statistického.

Dr. Gustav Reif,
přednosta V. odboru.

Obětavým budovatelům
velkolepého chrámu dobročinnosti u nás

úctyhodnému sboru pracovníků
na vinici veřejné a dobrovolné sociální služby

a světlé památce těch,
kdož řady těchto šlechetných navždy opustili.

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

14,729.536 obyv. (9,688.770 Čs., 3,231.688 N., 691.923 M., 549.169 R.,
81.737 P., 186.642 Ž.).

Spolků 4.898, ústavů a zařízení 8.446, celkem 13.344;
v tom
pro péči o mládež: spolků 1.950, ústavů a zařízení 3.816, celkem 5.766.

B. ÚSTAVY A ZAŘÍZENÍ.

a) Ústavy a zařízení pro péči o mládež.

- III. **Mateřská škola:** *Boskovice*, 1911, ob. - dtto, s. — *Letovice*, 1911, ob. - dtto, s. — **Mateřská škola Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly** *Boskovice*, 1880, nadace - kongregace Milosrdných sester, s. — **Veřejná útulna Svitávka**, 1910, soukr. - dtto, s. a ok.
- V. a) **Okresní dětský domov:** *Blansko*, 1925, OPM - kur., podp. a vých., s. okr. Blansko, úpl. zaop., o. 10. — *Boskovice*, 1917, OPM - kur., podp. a vých., s. okr. Boskovice, úpl. zaop., o. 30. — **Dětský domov Kunštát**, 1908, OPM - kur., podp. a vých., z., úpl. zaop., o. 25. — **Dívčí sirotčinec Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly** *Boskovice*, 1857, nadace - kongregace Milosrdných sester, pol. okr., úpl. zaop., o. 27.
- VI. a) **Zemská dívčí vychovatelná** *Boskovice*, 1906, z. - dtto, více z., úpl. zaop., o. 120.
- VIII. b) **Masarykova prázdninová osada dětí poštovních zaměstnanců** *Blansko*, 1926, Fond soc. péče pošt. a telegr. ústavu při min. pošt a telegrafů Praha-oblastní správa léčebného fondu pošt. zaměstnanců *Brno*, st., o. 120.
- X. b) **„Jubilejní ozdravovna policejního ředitelství v Brně“** Šebetov, 1928, Spol. „Jubilejní ozdravovna policejního ředitelství v Brně“ - kur., pro brněnské děti, o. 100.

b) Ostatní ústavy a zařízení.

- IX. b) **Chudobinec:** *Boskovice*, 1895, ob. - dtto, s., o. 31. — *Jedovnice*, 1861, ob. - dtto, s., o. 10. — *Kunštát*: I. č. 47, 1914, II. čp. 150, 1912, ob. - dtto, s., o. 41. — *Letovice*, 1908, ob. - dtto, s., o. 22. — *Lipovec*, 1927, ob. - dtto, s., o. 10. — *Protivanov*, 1899, ob. - dtto, s., o. 28. — 29 obecních chudobinců a domků pro chudé v 29 obcích, majících až 1.000 obyv. — **Farní chudobinec Bořitov**, 1890, nadace - kur., far. ob., o. 30.
- X. a) 6. **Filiálka zem. zaopatř. ústavu v Brně při nemocnici Milosrdných bratří** *Letovice*, 1928, Konvent Milosrdných bratří - dtto, m., z., úpl. zaop., o. 55.

ZEMSKÉ HLAVNÍ MĚSTO BRNO (BRÜNN).

264.925 obyv. (200.213 Čs., 52.165 N.).

Spolků 122, ústavů a zařízení 160, celkem 282, v tom pro péči o mládež spolků 74, ústavů a zařízení 143, celkem 217.

A. SPOLKY.

a) Spolky pro péči o mládež.

- I. **Svaz československé péče o mládež v ČSR BRNO**, Falkensteinerova 6, 1931. — **Česká zemská péče o mládež BRNO**, Falkensteinerova 6, 1910, čl. 3^{*)}, pol. okr. a j. okr., *Svaz čl. péče o mládež v ČSR Brno; **Poradna pro úchylnou mládež Brno**, Ochranná ČZPM Moravský Krumlov, Ústav ČZPM pro děti duševně úchylné Kelč, pol. okr. Hranice. — **OPM pro Velké Brno**, BRNO, Falkensteinerova 6, 1911, čl. 2.633, pol. okr., *ČZPM; **PMD Brno**: Husovice, Obřany, Královo Pole, Tuřany, na Vranovské ulici, Žabovřesky, Židenice; **Okresní dětský domov „Dagmar“** Brno-Žabovřesky; **prázdninová kolonie**: Buchlovice, pol. okr. Uherské Hradiště, Brodek, pol. okr. Litovel, Brumov, pol. okr. Uherský Brod, Adamov, pol. okr. Brno (venkov), Sudice, pol. okr. Třebíč. — **OPM pro Brno (venkov)**, BRNO, Falkensteinerova ul. 6 (viz Brno-venkov). — **Péče o mládež moravskoslezskou BRNO**, Kamenná 29, 1911, výchova mravně zkažených dívek, st.; **Dívčí útulek Brno**. — *Deutsche Landeskommission für Kinderschutz und Jugendfürsorge*

^{*)} Ústředí nemá fys. členů.

B. ÚSTAVY A ZAŘÍZENÍ.

a) Ústavy a zařízení pro péči o mládež.

- II. c) **Zemský útulek matek a kojenců** Kuřim, 1927, z. - dtto, z., o. 93.
- III. **Útulek pro dívky školou nepovinné** Veverská Bítýška, OPM - kur., s. — **Mateřská škola Předklášteří**, 1913, Dobročinný spolek žen a dívek „Zdislava“ Předklášteří - dtto, ř. kat., s.
- V. a) **Dětská kolonie** Doubravník, Ženská útulna Brno - kur., st., o. 20.
- VII. d) **„Domov“** Veverská Bítýška, Ženská útulna Brno - kur., st., o. 50.
- X. b) **Dětská ozdravovna města Brna** Předklášteří, 1930, město Brno - dtto, brněnské děti, úpl. zaop., o. 150.

b) Ostatní ústavy a zařízení.

- IX. b) **Chudobinec:** Veverská Bítýška, ob. - dtto, s., o. 15. — Čebín, ob. - dtto, s., o. 8. — Deblín, ob. - dtto, s., o. 6. — Drásov, ob. - dtto, s., o. 15. — **Obecní útulek** Kuřim, 1892, ob. - dtto, s., o. 8. — **Chudobinec** Tišnov, 1904, ob. - dtto, s., o. 25. — 24 obecní chudobince a domky pro chudé ve 24 obcích, majících až 1.000 obyv.
- X. a) 5. **Ústav pro slabomyslné** Lomnice, 1904, soukr. - dtto, st., o. 20.
- X. a) 6. **Nadační chorobinec vdp. P. Jana Svobody** Předklášteří, 1913, Biskupská konsistoř Brno - Kongregace sester Dominikánek, ř. kat., ř. kat., s., o. 10.

TŘEBÍČ.

59.991 obyv. (59.228 Čs., 272 N.); Třebíč 14.358 obyv. (13.922 Čs., 140 N.).

Spolků 6, ústavů a zařízení 59, celkem 65, v tom pro péči o mládež spolků 3, ústavů a zařízení 5, celkem 8.

A. SPOLKY.

a) Spolky pro péči o mládež.

- I. **OPM:** Náměšť nad Oslavou, 1921, čl. 540, s. okr. Náměšť nad Oslavou, *ČZPM; Okresní dětský domov Náměšť nad Oslavou, PMD Náměšť nad Oslavou. — **TŘEBÍČ**, 1912, čl. 411, s. okr. Třebíč, *ČZPM; Dětské denní jesle Třebíč, PMD: Budišov, Kojetice, Okříšky, Opatov, Stařeč, Třebíč, Vladislav.
- VII. d) **Gymnasijní matice TŘEBÍČ**, 1880, čl. 409, podp. stud., neom.

b) Ostatní spolky.

- XI. a) **Odb. MLThe TŘEBÍČ**, 1919, čl. 370, pol. okr.; dispensář Třebíč.
- XII. **Spol. ČsČK:** Náměšť nad Oslavou, 1920, čl. 442, s. okr. Náměšť nad Oslavou. — **TŘEBÍČ**, 1920, čl. 597, s. okr. Třebíč.

B. ÚSTAVY A ZAŘÍZENÍ.

a) Ústavy a zařízení pro péči o mládež.

- II. e) **Dětské denní jesle TŘEBÍČ**, 1928, OPM - dtto, s.
- III. **Dětská opatrovna** Náměšť nad Oslavou, 1930, ob. - dtto, s. — **Mateřská škola TŘEBÍČ**, 1907, ob. - dtto, s.
- V. a) **Sirotčinec Alice Masarykové TŘEBÍČ**, 1891, ob. - dtto, pol. okr. a j. okr., o. 50. — **Okresní dětský domov** Náměšť nad Oslavou, 1927, OPM - kur., pol. okr., o. 16.